

VASÁRNAPI UJSÁG.

HUSZONHARMADIK ÉVFOLYAM.

1876.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

NAGY MIKLÓS.

KIADÓ-TULAJDONOS:

FRANKLIN-TÁRSULAT.

Teljes

BUDAPEST, 1876.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IRODALMI INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

6504 Sz. 19.50

A „Vasárnapi Ujság” 1876. évi folyamának tartalma.

a) Képek és rajzok jegyzéke.

I. Arczképek.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes items like Baró Kemény Zsigmond, Kruspér István, Lukács Mór, etc.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes Taylor Bayard, Alexandrovics Sándor nagyherceg, Mária-Alexandrovna, etc.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes III. Hazai építéset, emlékművek, régiségek. Deák utolsó lakása a fővárosban, etc.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes Resze: Faszén-égető, Coaks-égető, etc.

II. Műtárgyak.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes Lotz Károly múzeumi falfestményei, I. A hunok kőbonyvetele, etc.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes IV. Táj- és utiképek. a) Hazaiak. Képek Vasmegegyéből, etc.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes V. Természettudomány, ipar, gazdaság. Lipták Lajos disz-kulcsa, etc.

VI. Népviseltek, genreképek.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes a) Hazaiak. Agariászat telen, Az első fogás, etc.

VII. Időszeri illusztrációk.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes Thomas King V. S., Erzsébet királyné Deák ravatalánál, etc.

b) Kulföldiek.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes Szamakovi bolgár nők, Trapezunti görög és örmény nők, etc.

b) Szöveg.

I. Elmékedések, értekezések, fejtegetések.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes Az örök mérleg, Holossy Géza, etc.

2. Elbeszélések, genreképek.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes A csudálatos történet, Utazás a föld körül, etc.

V. Természettudomány, ipar, gazdaság.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes Lipták Lajos disz-kulcsa, A pókok repülése, etc.

3. Költemények.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes Barók Lajos. Őszi kabát a karomban, etc.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes A királyfürdő környéke, Hadi tanács egy szerb záróban, etc.

5. Történelmi, régészeti és rokon tárgyak.

Table with 2 columns: Title and Page. Includes Deák Rátóton, Fábrián Gábor (arezképpel), etc.

Szeke furd Udvarhelyszeken (képpel)	Lap 327
Az életani intézet Budapestén. (2 képpel) X.	340
A szadeli völgy (2 képpel)	390
A nagy-sallói esata emléke (képpel)	401
A méns (képpel)	441
A párisi magyar egyetel kosszorija	488
Deák Ferenc koporsójára	
Nyáry Pál siremleke Nyáregyházán. (Képpel) —y—n.	534
Máramarosi képek (3 képpel) Sz. Ö. F.	534
Tiszavölgyi képek (5 képpel)	617
A pusztán (képpel)	617
A pesti játékony nöegylet. Komáromy Lajos	633
A Frangepánok kastélya Fiumében (képpel)	644
Képek az Aldunáról (2 képpel)	662
A Deák-siremleke tervezetei (2 kép.)	705
Mezőhegyes (4 képpel) Tormay Béla	755
Az osztrák államvaspályatársaság resziaci telepe (4 képpel)	758
Szekely leányka (képpel) —d—r—	774
Zichy Mihály rajjai a Deák-albumban (képpel)	786
Petőfi disziadása (2 képpel)	790

7. Általános nép- és országisme.

A barodai guicovár udvara. (Képpel) S. L.	36
Salamon temploma	42
Svájezi képek. (3 képpel)	52
I. A berni felvidék	52
II. A vierwaldstätti té	68
III. Az alpok fenyőfái	68
Egyiptom a legujabb korban S. L.	55
Vien-Chan romjai Hátsó-Indiában. (Képpel)	70
Rajzok az Egyesült-Államokból:	
I. A yankee család élete	102
II. Ujságírók gyerekek, szegények és eszmatisztítók piknikjei	118
III. A beteges kirándulása	118
IV. «A suprice party». Láng H.	135
Képek Görögországból:	
I. Az Akropolis Atheneben (képpel)	134
II. Marathon mezeje (képpel)	134
A bolgár nők. (Képpel) Erdődi Béla.	150
A Felső-Duna vidéke. (Képpel) S. L.	150
Az Alhambra-ból. (Képpel)	214
Jeruzsálem a nagyhét alatt (2 képpel)	243
A Monte Pincio sétánya Rómában. (Képpel)	246
Két hittérítő az Amazon vidékén. (Képpel) S. L.	263
Vázlatok Philadelphiből. I—II. (6 képpel) S. L.	278
Kublai-khán bankjegyei	311
A róza keleten	342
A keleti tartományok 359, 374.	406
Hamások. Törökországi teherhordók. (Képpel) E. B.	374
A hárem élet. (Képpel) Erdődi Béla.	390
Az At-meidán (Stambulban). (Képpel) E. B.	391
A cesudes tenger gyöngye. (Képpel).	406
Egy óra Európa legérdekesebb hídján. X. X.	419
A török szultán, mint a mohamedánok egyházi főnöke	422
Montenegró:	
I. Montenegró története	438
II. Montenegró, mint állam. Területi, kereskedelmi s adózási viszonyai	454
III. Nikicza fejedelem	468
IV. Montenegró jelen alkotmány	486
V. A közművelődés, közlekedés, igazságszolgáltatás és közegészségügy Montenegróban. Montenegró hadiéreje és szervezete. György Endre.	486

A keletiek hosszú körmei (2 képpel)	Lap 442
Szerajevo és Mosztár Bosnyákországban. (2 képpel.)	452
Ujczozás Törökországban	470
Skutari (képpel)	485
A török hadserog szervezete és egyenruhája. S. L.	487
Kelet-európai szláv és török hirlapok	506
A Wagner-színház Bayreuthban (képpel)	534
Szalóniki és Szendrő (2 képpel)	551
Uj-Zsidóország. S. L.	630
A «hára». Az oláhok nemzeti táncza. (képpel)	662
Orosz dolgok. (9 képpel)	676
Képek Dalmáciából:	
I. Spalató. (3 képpel)	692
II. Zára. (3 képpel)	708
III. Sebenico és Trau. (2 képpel)	743
Konstantinápolyi séták. (5 képpel.)	733
Dr. Erdődi Béla.	774
Az Alpujarrák Andaluziában. (Képpel.)	774
Egy annekált tartományról. (3 képpel.) B. N.	391
Oláh lakodalom. Feriz.	806
A karthauziak nagy zárdája Franciaországban. Keassay Jenő	846

8. Természettudomány, ipar, kereskedelem, gazdaság és rokon.

A tenger hódításai. Holóssy Géza.	6
A boratellai kénbánya. De Gerardo Attila	9
Lipták Lajos dísz-kulacsza. (Képpel.)	10
A pókok repülése. (Képpel.)	26
Toselli buvárharangja. (Képpel.)	42
Az elefánt mint házi állat. (Képpel.)	70
A gyémántfúró. Keassay Jenő.	71
A legkedveltebb világítószers. I—II. Posta Sándor.	74, 106
Tiszta mint a hó. Sáni Lajos.	102
A köszénrtegek képződése	103
A legszigorubb és leghosszabb telek földrésznünkön. Sáni L.	119
Farkas-lakoma (képpel). H. O.	134
Méreggyök	151
A majmok alagutja Gibraltárnál. S. L.	166
Delejes órák	167
A hal mint emberi tápszer	167
A Stone-féle nyereg-vaspálya. (2 képpel)	186
A legjobb szivarok hazája. Sáni Lajos	199
Két új lisztfa	199
Hogyan készülnek az illusztrált lapok képei? (3 ábrával)	201
Egy új szerkezetű hajó (képpel)	216
Úszó jégdarabok az Atlanti-óceánon	218
A lótusz-virág (képpel). S. L.	232
Kereskedés vadállatokkal	263
A philadelphiai köztársaság helyiségei (Képpel) S. L.	250
Az újdondász. Az újdondász	377
A kolumbácsi légy (ábrákkal). Mo-csary Sándor	409
Bódító szerek S. L.	457
Amerika fegyvergyárai	458
Az öbölfolyam irányának megváltozása. S. L.	473
A káposztapálma (képpel)	482
Egy őskorszaki bányahely	482
Az utczák tisztítása Párisban	482
Az arany képződése	483
Svéd gyufák. S. L.	484
A felső légrétegek hőmérséke. Kun-kei A.	471
Az ón, mint mérég	487
Találmányok könyve	490
Világító állatok. Sáni Lajos	505
A forróvívi tájak növényzete. (2 képpel.) S. L.	515
Némely természettudományi ismeretek hajdan. Sz. G.	518, 535
A tügyártás. (12 ábrával)	537, 566

A szegedi országos kiállítás (5 képpel) Hudy Árpád	Lap 582
A Duna vízének apadása	583
A nap munkája. I. II. Angolból S. L.	614
Valami az ezüstről. Sáni Lajos	617
A tenger mélysége	663
A növényvilág lelkesége. (Nyáral-konyi álmodozás) I—V. Dobos János.	665, 675
A remete rák (képpel) S. L.	678
A növények élete. B. E.	696
Kristálykeresők	714
Egy kis vasuti statisztika. Sáni Lajos	714
Változások az állatoknál	714
A szent-gothardi vasut. Posta Sándor	745
Övszerek a földrengés ellen. Sáni Lajos	774
A papir-gyártás (3 képpel)	777, 793
A tenger vize, ha megfagy, iható	807
A gépműhelyből (képpel.)	809
Természeti időjósok. Sáni Lajos	822

9. Tárcazzikkek, napi érdekü közlemények.

Fővárosi tárczák Borostyáni Nándor:	
«Boldog új évet kívánok»	9
Az új mérték	25
Falusi látogatás	73
Hirnapolvasók	121
Arviz-tanulmányok	153
Az ellenséges Duna	169
Lenni vagy nem lenni	202
Os Buda	249
A vajudás napjai.	281
A népvándorlás hete	297
A Karolyi-palotában	313
Ausztria Budapestén	345
Háborus világ	361
A zugligetben	393
Tanév végén	409
A háboru előtt	425
A harezteri tudósító	441
Háboru	489
Fekete pontok (4 képpel)	521
Szegedi örömapok (képpel.)	537
A nemzetközi Budapest	569
Régészeti kirándulás Aquincumba	603
A megyeház termében	633
A tizenkettedik órában	682
Vasutmegnyitáson	697
A temetőben	713
A korona-kávéház előtt	729
Az irói karzaton	778
A műhelyben	794
Agaraszat után (2 képpel)	22
Nagy emberek ételei	185
A szegedi útközet. Vidéki tárcza.	
Borostyáni N.	217
Április. Sáni Lajos	217
Husvétii szokások Németországban	217
Sáni L.	250
Az újdondász. Az újdondász	377
Kisbér (képpel)	409
Belgrádi tollrajzok. (7 képpel.) Borostyáni N.	457
A hús elemében I—II. Posta Sándor	474
A harezterről. Borostyáni N.	473
A Fortuna-fogházban Dr. Kukuja Gyula	521
Ez volt aztán a nyár! (Fővárosi karczolat.) Junius Brutus	618
Három megyén keresztül. Borostyáni Nándor	649
Valami keletről	651
Az oroszlan meg a nyoma. Simplex	666
A nyomor csillagzása Herman Ottó	729
Valami az európai bábelről. Junius Brutus	730
Sok zaj — valamiért. Junius Brutus	746
A helyzetéről. Junius Brutus	763
A «béke» előestéjén. Junius Brutus	810
A gonosz kosár története (képpel)	825

Karácsonyi ünnepek s szokások. Kiss Elek	Lap 826
Karácsonyi apróságok	827
A dunai monitorok és még valami (képpel)	829
Csalások az amerikai elnökválasztásnál (képpel) —d—r—	845
Kis és nagy dolgok. (Szilveszteri karczolat)	846
A bremerhaveni büntény elkövetője (képpel)	25
A nemzeti gyász hete	89
A temetés	90
Az általános gyász	91
Deák utolsó szobái (Képpel) —d—r—	98
Erzsébet királyné Deák ravatalánál (képpel)	102
A Kisfaludy-Társaság évi közgyűlése	103
Deák temetése	116
A jeges árvizek pusztításai	137
A pusztulás napjai.	154
Az árviz alatt	171
Budai árvizek (3 képpel) B. N.	180
Deák koporsója a sirkapornában	226
Deák Ferenc és az apagy református pap	234
Maros-Vásárhely és a nagy tűzvész	
april 12-én. Deák Farkas	262
Kolozsvár és az ápril 22-ki nagy tűzvész S. L.	279
Berzsenyi-ünnepély Vas megyében.	
1876. máj. 6. és 7-én —ch—	313
A kolozsvári tűzvész 1876. ápril 22-én (képpel)	327
A magyar tud. akadémia közlése	393
Kiállítás levelek Liptai Pálból:	
I. Philadelphia június-hó	426
II. A mezőgazdasági épület	442
III. A gépesarnok a philadelphiai kiállitáson	519
Egy muszka Jászberényben	427
Deák Ferenc emlékszóbra	473
Törökországi levél: Ruscsuk	490
A szerb-török háboru (4 képpel)	500
Szeged örömapjai	553
A IX-ik nemzetközi statisztikai kongresszus Budapestén	554
A történelmi társulat kirándulása Gómörbe	554
A magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűlése	555
Boyton kapitány Budapestén. Borostyáni Nándor	565
A nemzetközi östörténelmi és embertani kongresszus	570
A nemzetközi statisztikai kongresszus	570
Az östörténelmi és embertani kongresszus (4 ábrával). Csetneki Jenő Elek	585, 602
A nemzetközi statisztikai kongresszus	586
Keleti levelek. Feriztől.	
Kalafat	587
A szomszéd Romániáról	650
A gazdálkodás Romániában	713
A IX. statisztikai kongresszus tagjainak kirándulása (8 képpel) Balogh Kálmán	593
Gróf Mikó Imre temetése	618
Hadi tanács egy szerb zárdában. (Képpel)	662
Abdul-Hamid szultán felavatása (képpel)	678
Kossuth levele a természettudományi társulathoz	726
A kongresszusi vendégek Magyarországról	761

10. Állandó rovatok.

Irodalom és művészet. — Közintzettek, egyletek. — Egyház és iskola. — Ipar-gazdaság, kereskedés. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték.	
---	--

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: egész évre — 12 frt, fél évre — 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: egész évre — 8 frt, fél évre — 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: egész évre — 6 frt, fél évre — 3 *

1. szám. — 1876.

Budapest, január 2.

XXIII. évfolyam.

BÁRÓ KEMÉNY ZSIGMOND.

1816—1876.

Ujévi első számunkat alig kezdhetnők szomorubb kötelességgel, mint midőn az elhunyt báró Kemény Zsigmondról kell megemlékeznünk. Hosszu és nevezetes idők emléke csatlakozik nevéhez, s ez idők alatt irodalmunkban és közéletünkben kevesen voltak, a kiknek nevét a nemzeti géniusz oly méltán övezheti örökzöld koszorúval, mint e kevés követeléssel, de annál nagyobb eredményekkel működött férfinét. Mig itt élt közöttünk a fővárosban, oly kevesen voltak, kik igénytelen, szerény, sőt elhanyagolt külsején belől a valódi nagyságot keresték, hogy ezt csak fennmaradt művei fogják a jövő nemzedékeknek hírül vinni. Hirnaplói cikkei évek, sőt évtizedek múlva sem félhetnek a nyilvánosságtól; történelmi s élet- és jellemrajzi tanulmányait a multra nézve a történelmi felfogás mélysége és igazsága, a jövőre nézve pedig a politikai tapintat és bölcsesség teszi páratlanul tanulságossá; röpiratai nagy ezélokért küzdenek ábrándokba nem olvadó, gyakorlati eszmékkel s a honfi hűség önfeláldozásra is kész rendületlenségével; széptani fejtegetései a tiszta és nemes izlés alapos tudományát hű észlelet és mély lélektani buvárlat eredményein építik fel, a legtermékenyebb eszmékkel bőségesen világosítva meg a művészet hatásának s a művészi teremtésnek sokszor alig kimagyarázható titkait. Egész irodalmunkban senki sines, kiben a bíráló és bonczoló erő az alkotó tehetséggel oly magas fokon volna egyesülve, mint benne volt. Költői és tudományos művei egyaránt művészi alkotások, s nem egy politikai vezérezikkének vannak oly költői részletei, melyeket nagynevelő szónokok örömmel láthatnának ünnepi beszédeikben. Elméleti fejtegetései politikában és szépirodalomban tárgyilagosan a tiszta igazságot keresik. Kemény soha sem esett abba a hibába, a mit sokszor még nagy tehetségű írónál is tapasztalunk, hogy elhibázott műveik igazolására, leplezetten, vagy nyíltan is elárulva, elméleteket gyártanak.

Egy szóval Kemény Zsigmondban a magyar irodalom és közélet sokat és nagyot vesztett: a legkitünőbb és legtekintélyesebb publicistát, a legértelmesebb ma-

gyar regényíró s egyik legmélyebb gondolkozású philosoph szellemet, kinek értékét és hatását az évek csak mindig nevelni fogják, a mint közönségünk mivelődése emelkedik.

Kemény Zsigmond a Kemény János fejedelmi családjából származott s 1816-ban született. A zalathnai katolikus iskolában kezdett tanulását hét éves korától kezdve tizenegy éven át Nagy-Enyeden

† Báró KEMÉNY ZSIGMOND.

folytatta, hol id. Szász Károly tanárának körében a legnemesebb s legfejlesztőbb befolyás alá került, melyet kiváló tehetségű ifju találhat. Szász Károly fölött tartott emlékbeszédében oly szép emlékét emelte haláljának, a minővel csak tanítvány valaha mesterének áldozott. 1834-ben megnyilván az erdélyi országgyűlés: Kemény is oda sietett, s ott Erdély legkitünőbb államférfiával alkalma nyílt megismerkedni a közélet terén tapasztalatait bővíteni. Két évet Maros-Kapudon, egy falusi jószágán, gazdálkodással és tanulmányokkal töltvén, 1837-ben Maros-Vásárhelyre ment joggyakorlatra s az itt töltött két év alatt a politikai történelem s a regényírás terén egyszerre indult meg. „A mohácsi veszedelem okairól“ irt tanulmánya s „Martinuzzi“ című nagy regénye (melyből csak mutatóvanyok jelentek meg Vörösmartyék „Athe-naeum“-ában), mindjárt mutatták, hogy ugyanazon téren a bölcséleti elemzés és a költői alkotás anyagát egyszerre s egyenlő sikerrel képes megtalálni és feldolgozni. Mintegy két évet ismét Bécsben töltött a természettudományoknak szentelve, hol bonczant, orvosi vegytant, élettant stb. hallgatott, s e sokféle tanulmányt az ő hatalmas szelleme mind ugyanazon kettős ezélra dolgozta fel, melyen már megindult munkássága. Haza térve Kolozsvárra az „Erdélyi Híradó“ című ellenzéki lap vezetését vette át s egyszerre tekintélyre emelkedett, mint kiváló tanultságú, erős ítéletű s a pártelölételek felett is emelkedett látkörű publicista. E mellett azonban a költő sem szunyadt. Irt egy „Élet és ábránd“ című regényt (melynek kézirat a budai bombázás alkalmával el-égett) s „Kortekedés és ellenszerei“ című röpiratának első részét, melyet 1842-ben Kapudra vonulva fejezett be, hol egyszeresmind „Gyulai Pál“ című nagy regényéhez is hozzá fogott. Az akadémia figyelmét nem kerülte el ez ifju tehetség, ki a tudós és költő kettős koszorújáért egyenlő sikerrel száll ki az irodalom mezéjére s őt 1843-ban levelező tagjának választotta. Talán még ennél is nagyobb elismerés volt rá nézve Széchenyi megtisztelő figyelme, ki őt egy „Független“ című nagy lap szerkesztésére szólította fel. Azonban Kemény inkább asatlakozott b. Eötvös és Csengery Antal köréhez: 1846 végén Pestre is jött s a „Pesti Hírlap“-nak dolgozó társa lett. A következő évben „Gyulai Pál“ című regényét bevégezte, Olaszországba utazott, s onnét visszatérve Csengerynek szerkesztőtársa lett a „Pesti Hírlap“-nál, s az új parlamentben, mint Kővárvidék képviselője jelent meg. A „Pesti Hírlap“-ban 1846-tól 1848 végeig folyvást kitünő cikkei jelentek meg, melyek már forma tekintetében isteljesen művészek voltak, míg a megjelent nagy regény, sok szép részlete s a kritika által, kor- és jellemrajz tekintetében ma is magaslat kitünősége mellett sem tett nagyobb hatást a közönségre az elbeszélés nehéz menete s a szerkesztet formátlansága miatt. Kemény általában, mint a nagy és mély gondolkozású írók többnyire, csak nehéz küzdelemmel szerezte meg a művészi formát a gazdag és művészi tartalomhoz. Első regénye és a későbbiek között már olyan különbség van, mint az „Erdélyi Híradó“ s később a „Pesti Hírlap“ cikkei, vagy a „Kortekedés és ellenszerei“ című könyv s a forradalom után megjelent röpiratai között.

Mint képviselő az országgyűlést Debreczenbe is követte s 1849 tavaszán a belügyminisztériumban, mint tanácsos, törvényeszerkesztéssel foglalkozott, s bár előbb egészen a mérsékelt párttal tartott, később a Szemere „Respubliká“-jának lett egyik társzerkesztője. A forradalom bevégeztével rövid ideig tartott fogságából szabadulva, mindjárt tollat fogott, hogy a nemzet életének szétszaggatott szálait ismét összekösse, s a nemzetet és a bécsi kormányt egyaránt rá vegye, hogy közösen kezdjenek valamit. Meg akarta menteni, a mit csak lehet a romokból, de ily esetekben a közbenjárók munkája mindig áldástalan kísérlet, ha még oly nemes és önzetlen forrásból ered is. A nemzetnek fájt a közelmúlt események bírálata a két győnyörűen irt röpiratban („Forradalom után“ 1850. „Még egy szó a forradalom után“ 1851.), a Bach-kormány pedig megmaradt a „jogeljátszás“ elmélete mellett.

Kemény most Bánfay Simonhoz, a nem sokkal azelőtt megindult „Pesti Napló“ szerkesztőjéhez fordult, cikkei számára helyet kért a lapban, de csakhamar ismét tér nélkül maradt, mert a szerkesztőt a nyíltan, vagy leplezetlen, de mindig keserű igazságokkal telt cikkek miatt a kormány elmozdította. Félig kedvelésből, félig kényszerből egy ideig csak szépirodalmi téren dolgozott, s egymás után jelentek meg regényei és beszélei. „Férj és nő“ (regény 2 kötetben 1852.) „Köképek a kedély láthatárán“, „Szerelem és hiúság“, „Szív örvényei“, „Erény és illem“ (beszélyek 1854.), melyek, az utolsó kivételével, mind a modern társadalomból veszik tárgyokat; „Özvegy és leánya“ (regény 3 kötetben 1855.) „Rajongók“ (regény 4 k. 1858.) és „Zord idők“ (regény 3 k. 1862.) E művek Kemény írói alakját már teljes kifejltségében és virágjában mutatják. Elbeszélés nem érte ugyan el azt a fokot, a melyre mint kor- és jellemfestő emelkedett, de főcselvénye megalakításában egy regényírónk sem tanusit akkora művészi biztosságot. Rákóczy György kora és udvara, a mohácsi vészre következett zavaros viszonyok, (emberek és államügyek rajaiban) a történetirő hűségével, a politikum mély belátásával s a költő teremtő szellemével megalakotva úgy állnak előttünk, mint egyéb műveiben a jelen alakjai. A mult idők eszméi és szenvedélyei egymásra s a szereplő egyénekre hatva a tragikai összeütközések oly gazdag hálózatai, melyeket művészi ösztönnel szó s költői ihlettel olvaszt együvé. A szórakozottság, mely stylusát egyenletlenné teszi, olykor a kidolgozásnál is erő vesz rajta, de az alapterv mindenkor kifogástalanul kitünő. Kemény a legmélyebb lélekbuvár irodalmunkban; hatalmas szelleme mindent felölle, mindent egybe olvasztva eszmék és ismeretek, ötletek és hasonlatok, fejtegetések és analogiák roppant gazdagságával rendelkezik s mindezt oly szoros logikával használja fel egy ezélra, hogy épen az előnyök miatt nem lesznek művei soha könnyű olvasmányok. Positiv ismereteinek bősége az ábrándok üres légkörétől mindenkor távol tartja s inkább nehézkes, mint üres, százszer inkább formátlan, mint egyszer éretlen. Mind e kitünő tulajdonságok „A két Wesselényi Miklós“ és „Széchenyi István“ című jellemrajzi tanulmányait is gazdagon ékesítik s kisebb-nagyobb mértékben nyilatkoznak egyéb

tudományos irataiban is, melyek közt leg-többkételesebb szerkeztű „Erdély közléte 1791—1848-ig.“

E munkálkodás közben azonban a napi politikától még sem maradhatott távol. 1855-ben átvette a „Pesti Napló“ szerkesztését s az vezetése alatt a nemzet életének és érdekeinek őre, politikájának irányzója lett. A külföldi politika fejtegetése mellett, a belpolitikáról nem irhatván szabadon, a társadalmi kérdésekben s irodalmi téren szerzett lapjának páratlan tekintélyt. „Némely fontos eseménynél — írja egy kitünő írónk a „Vasárnapi Ujság“-ban 1866-ban megjelent arézképe mellett — hallgatagsága valóságos ékesszótlak volt.“ Kemény, mint Deák Ferencnek benső barátja, lapját mindenkor a közösen megállapított politikai irányeszmék és taktika hű szolgálatában vezette. A „jogfolytonosság“ tényére állottak, mint alapra, s 1860-ban Kemény tűzte ki először az 1848-iki törvények helyreállításának követelését. A konzervatívek, majd a határozati pártiak ellen kitünő cikkei jelentek meg s a folyvást erősülő pártéletben a kiegyezés politikájának, mind az előkészület, mind az alkudozások alatt ő volt legkitünőbb képviselője a hírlapiradalomban.

Az ő működése korában a fővárosi német sajtó soha sem birt irányadó szerepet játszani s politikai eszmékben, elveken és taktikában mindig csak a „P. N.“ nyomdokain haladt.

Az ötvenes évek végén s a hatvanas évek elején általában ismét megindult tevékenysége. Az akadémiában id. Szász Károly, a Kisfaludy-társaságban Vörösmarty felett tartott emlékbeszédet, s mindegyik intézet újra szervezésénél nagy érdeklődéssel működött. 1865-ben a Lipótváros képviselőjévé, 1867-ben pedig a Kisfaludy-társaság elnökvé választatott, de már ekkor voltak jelek, melyek egészsége és szellemi ereje hanyatlását mutatták. 1868-ban e jelek észrevehetőbben mutatkoztak s mindentől visszavonulni készülve a Kisfaludy-társaság elnökségéről le is mondott, a mit azonban csak későbbben fogadtak el; 1869-ben a „Pesti Napló“ szerkesztését is abban hagyta s 1873. júliusig csupán neve volt a lapra nyomtatva, mint főszerkesztő. Benne az utolsó valódi államférfi lépett vissza hírlapiradalomunk teréről, a kinek hatását és tekintélyét a politikai intéző körök és a nagy közönség előtt azóta sem pótolja senki. A közéletnek és irodalomnak már teljesen meghalt, csak az elköltözés volt hátra. Budai lakásában a kik meglátogatták, mind elszomorodva jöttek vissza. Kemény csak romja volt a réginek: oda volt visszahozhatatlanul. Egész idegrendszerre tönkre ment, erős szervezete megtört, hatalmas szelleme homályba borult.

1873. július havában Erdélybe ment testvéréhez, b. Kemény Jánoshoz, hol a rokoni szeretet ápolásában részesült. Azóta kevés hír jött róla, de azok is mind szomorúak voltak, s végre a mult évi december 23-án egy sürgöny azt jelentette, hogy „Kemény Zsigmond december 22-ikén Pusztá-Kamaráson meghalt.“ Temetése egyszerűen, csendben, távol a világtól, hatása és dicsősége színhelyétől, családi körben történt. De a gyászról részét követel a nemzet, mert ő ép oly dicsősége s ép oly vesztesége nemzetének, mint családjának.

D. J.

Boldog ember.

Boldog ember és szerencsés,
A kit isten arra szánt,
Hogy a földet szántva, vetve,
Senkítől sem emelve
Éldegélhet egyaránt.

Boldog ember, kit az áldás
Seregéstől meglepett:
A ki otthon, körbe fogva,
Vendégekkel mosolyogva
Vígán szentel ünnepet.

Kised, nádas hajlékában
Dolga kényén foly neki;
Meg van áldva áldott nővel,
S neve napján köszöntével
Tisztelik meg gyermeki.

Mi más annak, kit a végzet
Jó útjáról elseper!
Ajtaját magára zárja,
Házát még vendég se járja,
Egy magában ünnepel.

Nincsen, a ki szólna hozzá
Oda kinn, vagy ide benn;
Nincsen, a ki felderítse,
Búját, gondját szenderítse,
Otthonában idegen.

Boldogtalan szegény ember,
Ha mindenki elhagyott:
Jöj el hozzám, légy vendégem,
Lézz még hely az asztalvégen, —
Lásd én is magam vagyok!

Dömötör János.

A CSUDÁLATOS TÖRTÉNET.

(Nagymama meséje.)

Irta **Baksay Sándor.**

I.

„Látod nagymama!“ mondám belebujva piros cziechuzatu dunyhámba (milyen pompás dolog az, nagy kékre festett ládán, meleg kályha mellett cziechuzatu dunyhába takarózni, mikor odakint fű, esik és ordit a szél karácsonyi éneket; ni! milyen taktusra énekl:

„A nemes Bethlehemnek városában.“

A hány nyílás van ajtón, ablakon, — pedig van ám sok, alig győzzük posztószéllal — az mind részt vesz a harmóniájában; és milyen pompás dolog ezt hallgatni vacsora után, mikor az a vacsora a világ legédesebb máléja volt; és milyen roppant terjedettel kell birni annak a cziechuzatu dunyhának, hogy be bír takarni egy olyan boldogságot, a melynek nincs semmi hijja egyéb a rhodusi kolosszusnál!

„Látod nagymama! az isteni gondviselés milyen szép karácsonyt szerzett minékünk. Most már beszélj te is valami történetet az isteni gondviseléséről.“

„Valami történetet kis fiam?“

„Azt. Valami csudálatosat.“

„Valami csudálatosat? Tehát hallgasd kis fiam.“

„Volt egyszer egy öreg pap...“

„Oh azok az öreg papok! Már micsoda csuda történhetnék azokkal, mikor minden faluban van egy. Ne beszélj nagymama öreg papokról. Azt hiszem, a deák nyelvet is ők formálták olyan nehézze; azt a sok „do, go, io“-t mind ők találták ki. Hát mért nem vét Phaedrus a genusok ellen? mert az ő idejében még nem volt grammatika...“

„Ha te bántod az öreg papokat, akkor semmi sem lesz a történetből.“

„Hát nem bántom, csak hogy aztán több regulát ne csináljanak.“

„Hát hallgasd kis fiam. Volt egyszer egy öreg pap. Annak volt egy szép, eladó leánya. Igen szép, formás leány volt, jó erkölcsű, munkás, istenfélő. Az öreg pap vagyonos ember volt. Volt pénze kétezer forint váltó az uradalomnál királyi kamatra; volt szép szölleje a bükkösön, fias tehén kettő-három, stájer kocsai...“

„Ej nagymama! hisz ez nem mese. Öreg pap, szöllő, stájer kocsai. Ilyen nincs a mesében.“

„Te bohó! hiszen nem mesét kívántál hanem igaz történetet.“

„Ugy ám, de csudálatosat.“

„Nohát csak várd végire. Hát a leány szép is volt, módos is volt. Akadt is kéréje nem egy; az öreg pap válogathatott. A kérék közül különösen kettő nyerte meg tetszését.

Az egyik nemes ember volt. Iskola-vezető. Hivatala nem volt, hiszen fiatal is volt még; — de idővel lehetett esküdt, szolgabíró és több is.

A másik Ákháb Endre fiatal lelkész. Kedves, tanult ember, kiről mindenki azt jósolta hogy nem sokáig lesz „gregarius pap.“ Csak hogy nem volt nemes ember.

Az öreg pap sokáig tusakodott magában, mert olyan vót szeretett volna, kibem mind a két főkéllék meglegyen, t. i. nemes-ség és papihivatal.

Váltig bizta volna leányára a választást, de az nem mert nyilatkozni. Hiszen azért áldotta meg az isten az embert jó szülékel, hogy azok intézzék sorsát. Végre annyit meg mert vallani édes anyjának, hogy ő nem szeretne nemes asszony lenni, mert ő papi házhoz van szokva.

Ezen az öreg pap is megnyugodott. Utoljára is a nemesség olyan dolog, hogy azon lehet segíteni. Ákháb Endre azt mondta, hogy az elei Erdélyből származtak ki, tehát valószínű, hogy nemesek voltak. Kikeresheti a nemességét, ha egy kis módja lesz hozzá. Erdemben is emelkedhetik, és a főispán eszközl számára nemességet a királytól. Lám Kiss János superintendens is nemességet nyert. Ákháb uramból is lehet superintendens, s ha az nem, esperes minden bizonyynal...

Ez az ok döntött, megtörtént a jegyváltás, azután az eskivő is.

A fiatal asszonyt hazavitték Somosdra. Sohasem láttak azon a vidéken olyan pompát, mint a minővel az az eklézsia kitarította lelkésze menyegzőjét. Négy lovon vitték a menyasszonyt az uraság csészájában, előtte és utána tizenkét-tizenkét lovas legény lovagolt kék mentében, tollas forgós kalpagokkal. A parokhia udvarán az egész falu népe ünnepi díszben várta. A külső és belső előljárók sort képeztek a kocsai körül, mikor leszállott. A bíró és kurátor kezét fogtak vele, azután csak azt lesték, hogy egy kiesit kipihenje magát, vitték és megmutogatták neki az udvarbeli épületeket, hogy lássa milyen tisztaságra várták; a kertek, a szilvafákat, a nagy körtefát, mely jó természettel egymaga leád két kocsai gyümölcsöt. Mennyi kenderet lehet azon eszerélni, azonkívül aszalóra is temérdék jut belőle. Mert hát mi is volna egy tiszteletes élete kert nélkül? Lám a jó isten is — a mint megteremtette az első pár embert, — első gondja volt kertet szerezni nekik. A temető, mely a kert végében van, szénatermése két szekér, sokszor a sarju

még több mint az elejeszéna; szilvafa több van benne száznál. A temető végében ott van megint a kenderföld, a lenes, melyeknek természetét a hajadon leányok tartoznak eltilolni. (A nyűvés az ágendások dolga, a gerebenelés a szegény sorsu özvegy asszonyoké.) A fonás megint a leányok dolga. De a megszövés már nem az eklézsia jussa. Hanem szövőszéket majd farag kurátor uram az eklézsia fájából. Nagyon jó nép ez. Holtig való kenere lesz itt tisztelestén asszonyomnak, mert mitőlünk még egy tiszteletes sem ment el. Csak a kit mi tudunk, őt pap nyugtass már a mi temetőnkben. Isten nyugtassa meg őket!

Az egész hét és a következő is ismerkedésből állott. Egyik asszony a másiknak adta a kilincset. A fiatal asszony alig tudta hová tenni a sok ajándékot, mert senki sem jött üres kézzel; vászonnemű, csikos kendők, abroszok, zsákok, fonál, fejkenderek, egy-egy tyukalja esirke, libák, aszalt gyümölcs, dió, mogyoró véka-számrá; minden este nagy fazék tejek, még a fazekakat is ott hagyták; a pásztor emberek esténként a sok drága gombát, mint a harmat — egy öreg előljáró egy szép rugott bornyút; — sőt uram bocásád — a szegény Csepü Marczisi is egyszer bekopogtat hozzájuk egy szép nehéz méhkassal, hogy ő sem akart a többiből elmaradni. Harmadnapra kisült, hogy lópta, mert olyan szóbeli ember volt szegény. — Szegény Ákháb szeretett volna elsilyedni szégyenletében, adta volna vissza a károsnak; de az esküdtet azt itélte, hogy Marczinak ezért ne legyen semmi bántalma, mivel a tiszteletes urnak szánta. Nem kell a jóígykezetet elfojtani. A kárt kifizette a falu ladjája.

Egy hét alatt olyan rakott könyhája, kamarája volt, akár az esperesnének, a ki pedig nagy gazdasszony volt.

Egy hónap mulva aztán olyan ajándékot is kapott, a mit nem is gondolt.

Pünköst más-napján, délyesti isteni tisztelet után férjével együtt kísétáltak a kertbe. A kertből átléptek a temetőbe. Kedves megszokott helyük volt ez nekik. magas dombon egy régi apáca kolostor helyén, melynek sánczaikat és téglatormélkeket a hagyomány a maga tanujával szokta idézgetni. A gazdag, puha, illatos fű már kaszára várt. Ez adja első jövedelmöket. Hogyan számítgatták: hány kocsival lesz az eleje, hánynyval a sarju? mennyit kapnak érte, ha egy kis ára lesz? Hová teszik azt? El nem költik, hanem beteszik az uradalom kasszájába, — mint a papa — hatoskamatra. Hát még szilva mennyi lesz! Már a virágok alatt is hajladozik az ág. Mennyi szilvaizt fog ő főzni, s az ő aranyos édes anyjának küldeni szép fekete mázos két fülü fazékban.

Azután meglátogatták a korábbi papok sirjait; könnyű volt rátalálni az oszlopokról. Oh nem kőoszlopok, — édes fiam, nekünk nem jut ilyen, — hanem azért drágábbak voltak, mert munkásabbak a kőoszlopoknál. Embermagasság és szélességű tölgyfa-derekek, csinnal kifaragva, egészen hasonlók a közrendű halottak fejfiához, azzal a különbséggel, hogy a közrendűek fejfián a felirat egy vót be vésvé, ezeken pedig k imetszve. Amazok völgyelt, emezek domborvésű betűkkel és ékitményekkel. Ez volt az ő előjoguk a halálban. Egyszer megtörtént, hogy egy vagyonos gazda valamely kedves halottja fölé szintén ilyen k imetszett fejfiát akart tenni. Bi-

LOTZ KÁROLY MUZEUMI FALFESTMÉNYEI.

POLLÁK 25.

Fürs rajz. Elischer Lajos.

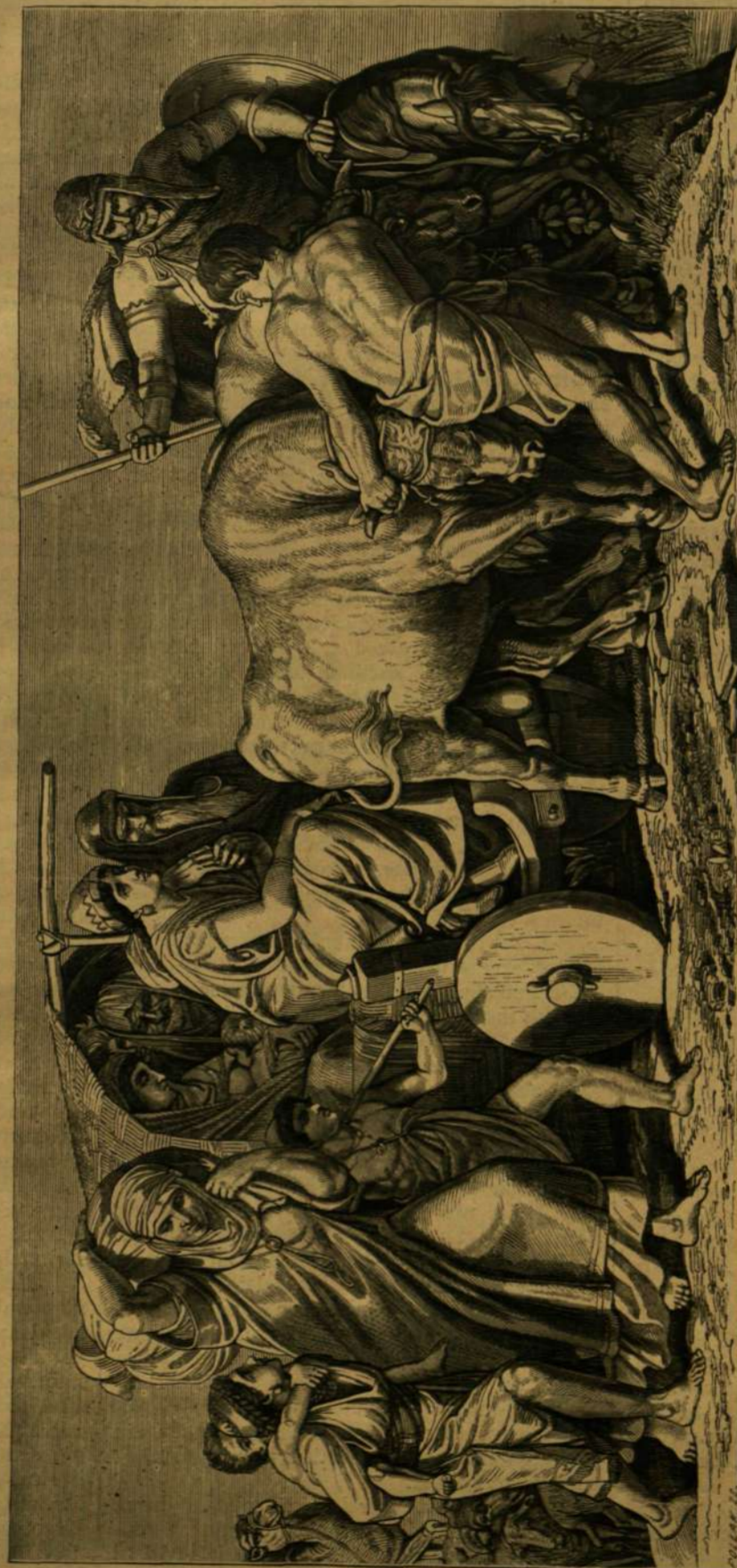
1. A húnok kijövele Ázsiából.

POLLÁK 25.

Fürs rajz. Elischer Lajos.

2. A magyarok az ős hazában hallgatják a táltos regét Attila birodalmáról.

Fürs rajz. Elischer Lajos.

LOTZ KÁROLY MUZEUMI FALFESTMÉNYEI: 3. A magyarok indulása az új hazába.

zony nem engedték azt leásatni, mert az csak belső embert illet.

A temető északi sarkát szerették legjobban, s mikor a tervezgetésekben kifáradtak, rendszeren ide ültek le pihenni. Innen nyílt a legszebb kilátás a közeli erdőkre és kaszálóokra, a távolabbi hegyekre és váromokra; tiz-tizenkét falu tornyát meg lehetett innen olvasni, melyek az erdőktől félig fedve, félig emelve villogtak a napsugárban. Valamennyinek a harangja elhallatszott ide csendes esti időben. Ide temetkeztek a katolikusok, egy kerítésben a mienkkel, de külön sarokban. Nem nagy darab volt, mert kevesen voltak, és azok sem helybeliek, hanem uradalmi cselédek. Egy kökereszt jelölte azt a részt, kőtalapra állítva; a kőtalapon a halálzó és embercsontok, és a paradicsomi kigyó, melynek hatalmát az istennek ama szentje megtörte.

Ez a talap volt az ő legkedvesebb pihenő helyök. A fiatal asszony utközben teleszedte kötényt virágokkal, s míg ott üldögélték, megfonta koszorúkat és körül kötötte vele a keresztet. Olyan jól esett a szívének. Nem, édes fiam! még gondolatban sem szabad azzal tiszteltlenül bánni, mert az mindnyájunké. A mi váltásunk és idvésségünk emlékoszlópa.

Most is tele volt a fiatal asszony köténye virággal, s már le akart ülni, hogy koszoruba fonja, mikor a kereszt mögött pár lépésnyire, két sirdomb között egy kis fehér esomagot vón észre. Egy istenadta k s csecsemő volt ott. Keservesen sirt, a mint fölmenték, két hetes lehetett.

A lelkesné kioldozta polyáiból, ruhácskáiit figyelmen megvizsgálta, s meg is találta a mit keresett. Valami jelt; hanem az nem sok volt. Egy finom fehér lepedőcske sarkán két betű, egy keresztjeggyel elválasztva : T + A.

(Folyt. követt.)

Lotz Károly muzeumi falfestményei.

I.

Ha művészetünk majd valamennyi ágában a két utóbbi évtized jóformán meddő volt, sőt minden irányban hanyatlást mutatott, ha a költészetben Petőfi és Vörösmarty halála s Arany (reméljük, nem végképpen) elhallgatása óta feljebb emelkedést tanusított műveket nem mutathatunk föl, a zenében Lisztnek és Erkelnek még nem támadtak utódai, s a színművészet szemmel látható és kézzelfogható hanyatlásnak indult: egy ágában a művészetnek mégis határozott haladást s eddig soha nem bírt gazdagságot szemlélünk épen az utóbbi két évtized alatt: a képzőművészetben. A szobrászatban ez időszak Izsót adta nekünk; igaz, hogy el is vette, mielőtt langesze teljesen kifejlődhetett s meghigadhatott volna, s a néhány kitűnő mű, melylyel megajándékozott, csak annál eleve többé teszi a fájdalom érzetét, hogy oly korán, idő előtt kelle őt elvesztenünk. A festő művészetben még sokkal gazdagabbak vagyunk. Hosszu sora a jeles, s a kitűnő művészeknek e téren, egy egész művész nemzedék növekedett szemünk előtt, kik a külföld előtt is beesületet szereztek a magyar művészetnek, némelyikök hirtével betöltötte a művész világot, irthon pedig azelőtt oly szegény műgyűjteményeinket kitűnő alkotásokkal gazdagították.

Nem utolsó helyet foglal el e művésznemzedék tagjai közt Lotz Károly; s irthon levő műkincsünk között kétségkívül az elsők egyikét azon képsorozat, melylyel ő, barátja és művész-társa Than Mór társaságában, muzeumunk lépcsőházát ékesítette.

A magyar nemzet történelmét, a mondanivaló szürkületéből benyúló óriási kődaloktól kezdve az alkotmány alapjainak legújabb lerekáisaig egy új jövő élébe, vagy is Attilától, isten-

ostorától kezdve Deák Ferenczig, a béke apostolaig, egy összefüggő képsorozatban tüntetni föl, s bele lehelni abba a történet szellemét s irányeszméit: ime a nagy és messzeható gondolat, mely ezelőtt tiz évvel fogamzott meg két fiatal magyar művész lelkeben, kik tanulókoruktól fogva egymással karöltve haladtak a művészet meredek lépésőin s egymás tehetőségét ismerve, tudták, hogy ily nagy mű kivételére ketten együtt lehetnek csak képesítve, nemcsak azért, mert a munka sok, hanem azért is, mert annak különböző részei különböző tehetségeket kívánnak. Arra, a mi a történelm világos és realistikus alakjait s eseményeit illette: Than Mór érezhette képesebbnek magát, ki a magyar történelemben — saját művészi céljai szerint — terjedtebb tanulmányokat tett s általában egész irány realistikusabb mint a Lotz-é, ki a meztelen ember-alak és a draperia, mint a nagyszabásu eszményi festészet legmagasabb problémáinak első mestere hazánkban, s ehhez képest az allegorikai alakok festését s a mondavilág régen multjának közös leplebe takart események ábrázolását választotta feladatul magának.

A muzeum lépésőházáinak a egyszerű képsorozattal való díszítése, — mint említettük — még a hatvanas évek első felében lett először szóba, a magyar alkotmány újabb visszaállítására, mikor a bécsi Reichsrathban „összbirodalmi“ művészeti czélokra bizonyos összeg rendeltetvén, abból egy kis részt Magyarországra is szántak, s épen Than Mórt (Rahlnak már akkor is hirre kapott tanítványát) szólították fel, hogy tervet adjon aziránt; s ő, barátjával Lotz Károlyal összefogva, e messzeható tervvel lépett fel, oly módon, hogy míg a lépésőház parkányzata köröskörül, a hún-magyar mondatok és a magyar történet összefüggő képeit vala feltüntetendő, közben a kupolaszerű plafondot azon eszmék allegorikai alakjaival kelle megnépsítenőök, a melyek a magyar nemzet ezredéves történetében vezéreszméikül és uralkodó irányvokul tűnnek föl.

A terv kivételre azonban akkor abban maradt, s azt, az alkotmány helyre álltával, az első (s második) magyar kultuszminiszter báró Eötvös fogta fel újra; s a két művész tervrajzaik újra benyújtására hivta föl — s azok helybehagyatván — megbizta őket a végrehajtással. Eötvös utódai a miniszteri széken nem hagyták elesni e tervet, s a képzőművészetek előmozdítására évenként törvényhozásiilag megszavazott összegek egy részét mindig e munkálatok folytatására szentelték.

A két művész a munkát, a fentebb már érintett szempontnak, különböző tehetségeiknek s tanulmányaiknak figyelembe vételével, egy osztotta meg maga között, hogy míg Than, Géza fejedelemtől (Szent István apjától) maig a tulajdonképeni történelmet festi, addig Lotz a plafond allegoriáit és a parkányzatból a kisebb részt, tudniillik a hún-magyar mondatokrt vállalta magára.

Czélunk, egyelőre, a Lotz Károly által festett s már készen levő (Than munkája még készülőben van) képsorozatot azon fényképek után, melyeket Keleti Gusztáv jeles festőnk és mű-írónk nemrég a Kisfaludy-társaságban is bemutatott, kilencz önálló részletben — melyek azonban a falfestményekben egymásból folynak s elkülönözve nincsenek — bemutatni lapunk olvasóinak, hogy e nagy jelentőségű s a kivételben is teljesen sikerültek mondható műről lehetőleg világos fogalmat nyújthassunk.

Jelen számmunkban három kép mutatunk be, melyekkel a plafond alatt a parkányzat festményei kezdődnek. A kép alján, balról, a női alak a durva Ázsiát jelképezi, a ki megnyitva kapuit a kitűnő hún-sziatya nép-rajnak, kibocsátja magából Attilát az isten ostorát, ki harcossainak paizsán vitetve, mintha csak a vihar vinné a levegőben, úgy tör előre szembeszállni a félvilággal s meghódítani Európát, az egész nyugatot. Mily nyitány, a nagyszerű eszelekvényben, melynek képsorozata ezenem megnyilik szemünk előtt!

A második képen már a magyarok őstörténelmét, szintén a mondad világába visszanyúlva meg, tárgyalja a festő. A Volga partján nomád-életet élő magyaroknak egy ősz tálot regéli el Attila ösük mondatját s nagy tetteit, és szerzett birodalmát, melynek ők jogszerű örökösei. Az agg serkenti őket, hogy menjenek visszafoglalni ősi örökjüket. S mily élénk csoportozat a hallgatóké körülötte! mint jelképezi az ősmagyarok összes foglalkozásait: a sátor körül ülő Előd

vezérben és fegyvereseiben a harcztot, a halászkok és barontenyézők csoportjaiban a nomádelet béke-munkáit. Csupa élet, csupa erő mindenkiben.

A harmadik képen már indulnak az új haza felé a harczosok. Egész népözön, mely megindul keletről, hogy vizek ellenében, népek tömegén át és sivatagokon, útát törjön magának Attila hajdani országa újból felépítésére. Elől a daliák lovagolnak a néposzort élén, s egy marczona vitéz mutatja nekik az utat, melyet a nemzedékről nemzedékre élő szájhagyomány nem engedett egészen bemohosodni még... — á — r —

A tenger hódításai.

Hollandia, mint a lapok hírül hozzák, újabb haditervet koholt a betolakodó tenger ellen: ki akarja szarítani a Zuider-tavat. Az óriási terv, ha sikerül, kitűnő adattal szaporítja majd a technikai tudományok történetét. Csak-hogy sikerül-e Hollandiának sokig megmaradni e defensív állapotban, nem fogja-e az áramlat a partok hosszában elterülő gátokon keresztül törve, e lapályos országot oly beltergérrel alakítani át, mint a XIII. században azzal a területtel tette, melyen most a Zuider-tó van? A tenger hódít, s e hódításnak semmiféle diplomacia nem vehet gátot. Hiszen a diplomácia lábái alatt süllyedt a föld s a tenger csak az egyszély törvényének engedelmeskedik, midőn a süppedt helyeket elönti, ha mindjárt egész kontinensek volnának is! Darwin élelsemű kutatásai folytán ma már kétségtelen, hogy a csendes óceán süllyedező szigetei egy eltemetett nagy száraz rommaradványai, s hogy e süllyedés a Hornfoktól Japán északi csücsüig húzott egyenes irányban folyvást tart, úgyhogy a szigetlakók egyik szigetről a másikra üzhetnek, s az örökszidő módjára bolyonganak. Ausztrália hasonlóképen a nedves halál szemei közé néz; s ámbár hajdan (geologiailag szőlva nem oly igen régen) Tasmaniával, Új-Kaledoniával és Új-Seelanddal összefüggő egészen alkotott: a folyton tartó süllyedés következtében lassanként eltűnik sajátzserű állat- és növényvilágával. Az is bizonyos, hogy Sumatra, Celebes, Java s Borneo szigeték Malakkához s az indo-chinai Ázsiához tartoztak s csak a Chinai-tengernek nevezett talajszüppedés folytán váltak el attól. Az Indiai-tenger hullámai szinten egy eltemetett kontinens felett hűpölyögnek. Ez az u. n. Lemuria, melynek utolsó határkövei Ceylon s Madagaskar szigeték. Afrika partjai még nem figyelték meg mindent, de Amerika éber geológusai egyrészt kimutatták, hogy e száraz keleti partvidékei süllyedésben vannak, hogy Észak-Amerika hajdan a Bermudas szigetét terjedt, másrészt hogy a Grönland és Észak-Amerika közt csoportosuló szigetrá csak e két földrészt összekötő hajdani száraz töredékei, s hogy a sarkvidék e ki nem firkézett kontinense lassanként a tengerbe merül, hogy végre legnagyobb felszigete Ázsia legkelemből felszigetével földnyelv által fűggött össze, melyen át Amerika benépesítése történt.

Ázsia nagyterjedelmű síkságaira érkezve, mocsarakat, agyag- s homokrétegeket, tengeri kagylókat s elszórt fatörzseket látunk. Az agyagot s homokot csak tenger rakhatta le ide; a fatörzsek Déli-Szibériából, a szibériai folyamok által sodortattak el, s a tenger által vettettek ismét partra, s tekintve, hogy e fadücsök a tengerpartoktól tetemes távolban találhatnak, hogy az Aral-, Baikal- és Kaspitóban a fauna tengeri állatvilágra emlékeztet, hogy a szibériai, tatár s kirgiz lapályokon a sókivirágzások ép oly gyakoriak, mint a kisebb-nagyobb sóstavak, mindez kétségtelen bizonyítja arra, hogy az Ural keleti oldalait tenger mosta, mely a Kaspitóval, sőt a Kaukasz fölemeltetéseig a Fekete-tengerrel is kapcsolatban volt. E tengernek megfelelő Dél-Európában a hajdan sokkal nagyobb területtel bírt Közép-tenger, mely a legjelensebb kutatók szerint az afrikai Saharán át, a Kanári-szigetekhez közel, az Atlanti-óceánba torkollott, északon pedig az Alpok déli meredek falait nyaldosta. E korszakban Afrika Spanyolországgal összefüggött, Anglia Franciaországgal és Jütlanddal oly egészen képezett, mely lehetségessé tette a délspanyolországi és francia növényeknek Angolországban elterjedését. Az Északi-tengernek hi-rehamva sem volt. Beállott Európában a süllyedés, Ázsiában az emelkedés korszaka. A szibériai

lapályokról visszahúzódott a tenger, számos tavat hagyni hátra; nálunk pedig Anglia anynyira süllyedt, hogy a hatalmas hullámterlésnek nem állhatott ellent a porhadozó mézből álló calais-i földszoros s Anglia sziget-csoport lett, a tenger pedig elárasztván Svédország déli részét, (minek maradványai a Mälar, Wener s Hjelmar tavak) a botniai öblön és az elsőlyütt Finnországon át a Jeges-tengerrel lépett összeköttetésbe. Finnország ugyan ismét kiemelkedett, számtalan tava maradván emlékül, Skandinávia ismét felszigelt lett: de délen tovább folyt a rombolás nagy műve, s egy látszik, hogy a tenger akarja magát kárpótoltatni az északi részekben szenvedett veszteségei miatt. A calais-i csatornából a Memel folyóig folyvást hódít. Bornholm körül úgy, mint Pommerania s keleti Poroszország partjain eltemetett erdők hűzódnak a tenger alatt. Erdő és turfa nem képződhetik vízben, ezek tehát Németország egykori partjait jelölik. Az Odera torkolatában Wollin és Usedom szigetek folyvást kisebbednek, míg a hajdani Rügen felszigelt apró szigetekre szakadt. A Samland földnyelven a XV. században a tengertől 7 kilométernyi távolban templomot építettek, melynek romjai ma alig vannak 100 lépésnyire a tengerparttól. E part süllyedése folytán a nagyobb folyók, mint a Weser, Elbe, Odera, megváltoztatták torkolati irányukat. Így az Odera tulajdonkép az Elbe torkolatán át szakadt az északi tengerbe; az Elbe a Weser torkolatát használta, az utóbbi pedig a szomszéd Jähden öblöbe hűpölyögte vizeit. A süllyedés folytán mindnyáján északra kanyarodtak. Schleswig-Holstein partjai alatt 8 mérföldnyire eltemetett erdők között kőkorbeli síroka akadtak, a nyugati partokon pedig a Sylt-től kezdve a flandriai és hollandi partokon végig mindenütt romokat látunk. Itt körítik a partokat koszoru gyanánt azon kis szigeték, melyekből Plinius még 32-t ismert, ma meg harmadrésznnyire olvadt számuk naponként kisebbedik, mert minden nagyobb tengeri vihar elnyel egyet közülök, itt élnek a rettenthetetlen, hűdegyérü s kitűnő tengerész tehetségekkel megáldott fries-ek. Szemközt terülnek el a hollandok védgátjai, mögöttük a kövér „marsch“ földek. Ez utóbbiakat igyekszik védeni a hollandi, büszkén hivatkozva a „Deus mare, batavus litora fecit“ („Isten a tengert, a hollandi nép csinálta a partokat“) közmondásra, csakhogy a tenger nem heredit a bátor, hangyaszcorgalmu népre, s rohamait évenként ismétli. 1227. január 10-kén ily roham folytán keletkezett a Dollart-öböl, ugyanazon században a Zuider-tó, melyet most kiszáritani akarnak. Bámulnunk kell e nép csüggedhetlenségén, de megmondolva, hogy az említett példák szerint a tenger előbb-utóbb ezélját éri, hogy Rotterdam s Amsterdam közevete a tenger színénél lejjebb fekszik, Dünkirchen s Hollandia számos helyein a szántóföldek 1—2 méternyre vannak a tengerhez emelve, megjelölték, hogy a leghatalmasabb gátak sem lesznek képesek a süllyedő Hollandiát a tenger nyomása ellen megvédeni, s hogy a hollandi nép új haza alapítására lesz utalva, ha földjével együtt elveszni nem akar.

Holóssy Géza.

UTAZÁS A FÖLD KÖRÜL NYOLCZVAN NAP ALATT.*

(Két czikkben.)

I.

Fogg Phileás, történetünk hőse, a londoni reformer-klub legkülönczebb s legkitűnőbb tagja volt. Maga a pontosság, a ki mint a felhuzott óra, úgy járt mindig; élkölcőség, udvariasság, kevésszavu tevékenység voltak jellemző tulajdonai.

Épen most fogadott új inast magának az ügyes francia Passepartout személyében, mert

* Ferne rendkívüli utazásai közül, terjedelmesebb kivonatban, többet megismertettünk már olvasóinkkal. Ezt, mely egész terjedelmében is megjelent, önállóan, a Franklin-társulat kiadásában, egészen rövid s vázlatos kivonatban mutatjuk be olvasóinknak, mit annak általonszerűbb tartum most, mert a népszínház látványos darabul adván elő, íránta az érdeklődés széles körben is föl van értesztve.

előbbi inasát azért küldte el, mivel borotválkozó vizét három fokkal meleggebb hozta, mint kellett.

1872. október 2-kán, szokott órájában, pontosan megjelent a klubban, a hol délen megreggelizett, reggeli után újságait olvasta, hat órákor megebedelt, ebédután pedig rendez whisztező társaival játékhöz ült.

Épen akkor nagy feltűnést okozott Londonban egy eset. Az angol bank pénztárából 50,000 font (félmillió forint) értékű bankjegyeket loptak el. A tolvaj nyom nélkül eltűnt, de gyanu volt egy urias külsejű egyénre, kit aznap a pénztárnál láttak, de a kit senki sem ismert. Személyleírását táviratozták egyszerre a világ minden részébe, s a bank annak, a ki elfogja, 2000 font jutalmat és a még készletben megtalálendő pénzüösszeg 5%-át biztosította.

Azonban nem sok kilátás volt rá, hogy megtalálják. Mai világban, mikor oly könnyű utazni s elvegyni a világom mindennyi üzűsgö sokaság között, roppant előnye van a tolvajnak s mindenféle szökevénynek és rejtőzködőnek.

Erről beszéltek a whist partieban is, melyben Fogg Phileás is részt vett. Hiszen bizony, jegyzé meg Phileás ur, 80 nap alatt körül lehet utazni a földet. Ime a „Morning Chronicle“ kiszámítása:

Table with 2 columns: Location and Time. Includes London to Suez, Suez to Bombay, Bombay to Calcutta, etc.

Igaz, hogy mindez a legpontosabban van kiszámítva, föltéve, hogy sehol semmi késleltető akadály közbe nem jó, hogy az utazó vasutról hajóra, hajórol vasutra egyenest megy át, sehol egy napot, egy éjt el nem veszt. Fogg Phileás mind a mellett erősen állította, hogy ezt meg lehet tenni s mikor játszó társai kétségbe vonták: fogadást ajánlott. Fogadást 20,000 font sterlingre, a mennyire tudniillik az angol banka le volt téve, s összes vagyonának felét tette. A másik felét kamatozó papirokban mindig magánál tartotta.

A fogadás megtörtént. Fogg még aznap este elindul s nyolczvan napra, vagyis december 21-én, szombat, este 10 óra 30 perczkor ismét itt lesz a reformer klubban.

Tehát október 2-kán, este 10 óra 30 perczkor, szolgáljával Passepartout-val, s egy kis kékításkával — melyben egy pár változó és 20,000 font értékű papirjai voltak — elindult a Doverbe menő vasuton; át a csatornán Calaisba, vasuton Párisba, onnan a Mont-Cenis és Brindisi felé és így tovább.

A vállalat roppant feltűnést okozott nemcsak a reformer-klubban, hanem egész Londonban. A lapok megbeszéltek a fogadás megnyerésének lehetőségét s pártokra osztak mellett és ellene. Fogadások történtek, mint a versenyfutóra és lovakra szokás, s a börtén egy új papir jelent meg, a Fogg Phileás földkörüli utazására való fogadások papirja, mely majd szállt, majd hűgott, a mint a közvélemény a vállalat sorsa iránt hullámzott. De hagyjuk a börtét és papirjait s kövessük az utasokat.

Október 2-kán indulván Londonból, 9-kén kellett — a terv szerint — Suezbe érkeznie, a keleti társaság Mongolia hajóján. E hajót senki se várta egy Suezben, mint az ottani angol rendőség egy jelentékeny tagja, Fix főügynök, a ki fejébe vette, hogy a banktolvajt ő esipje el,

s azért minden, Európából jövő hajót a kikötőben vár, hogy a partra szálló utasok közt a kezében levő személy-leírás nyomán a szökevény felismerhesse.

A Mongolia október 9-kén, már délelőtt 11 órákor Suezbe érkezett, hol csak négy órárt volt maradó, míg magát a további utra — mert egyenesen Bombayba készült — szénellátandja. Fogg Phileás nem is akart kiszállni a hajórol, de utlelvetl Passepartout által a konzulhoz küldötté láttamozás végett, mert minden állomáson nyerendő láttamozásokkal akarta igazolni, hogy az utat, melyre fogadott, valóban megtette.

Fix, a rendőrügynök, meglátta Passepartout-t s a becsületes, de kissé beszédes franciaival beszédbe ereszkedvén megtudta, hogy ura utlevelét viszi a konzulhoz láttamozni, s hogy a földet utazzák körül és pedig fogadásból nyolczvan nap alatt. Ez fölbresztette Fix kíváncsiságát és gyanuját, s bele pillantott az utlelvebe. Mily nagy volt öröme s meglepetése, midőn a személyleírásban — a keresett tolvaj személyleírására volt ismerni. Személyleírások oly határozatlanok!...

Fix a konzulhoz sietett, kéri, hogy tagadja meg a láttamozást. Ez azt nem tehetta, ha az utlelve rendben van. Fix tehát nem tehetett egyebet mint, hogy táviratozott Londonba: „Megesiptem a bank-tolvajt, Fogg Phileás személyében. Engedélyt kérek, hogy elfoghassam. Az engedély Bombayba küldendő.“

Lehet képzeln, mily bomba esett e távirattal a londoni börze Fogg-papirjai közé. Phileás tehát a gentleman-látszat alatt nem egyéb tolvaj! A papirok hullámzása egyszerre nullár esett.

A Mongolia azonban néhány óra mulva indulandó volt s Fix elhatározta, hogy vele megy Bombayba és a vélt tolvajt egy perczig sem vesztí el szemé elől. A szerint eselekedett. S délután 3 órákor már a vörös tenger hullámain szegledték.

Fogg Phileás eddig már majdnem fél napot nyert. Pontosán jegyzett minden állomást, hogy minden perczben láthassa időbeli nyereségét vagy veszteségét. A Mongolia gyorsan haladt s valószínű volt, hogy Bombayig még tetemes időt fog, az előirányzattal szemben, megnyerhetni. Suezről Adenig 1310 mf. távolság van, s a gyorshajónak azt 138 óra alatt kelle megtennie. De október 15 reggel helyett már 14-kén este oda ért, s ez által tizenöt óra volt nyerve. Fogg Phileás itt is láttamoztatta utlelvet s azzal visszatért a hajó fedelzetére. Fix egy perczig sem vesztette el szemé elől martalékát.

Bombayig még 168 óra volt hátra; de a hajó oly gyors s a tenger oly kedvező volt, hogy október 20-dikán már meglátták az indiai partokat, hová csak 22-kén kellett volna megérkezniök. Londontól Bombayig tehát két nap tiszta nyereség volt.

Bombayban fél ötkor szálltak partra, s 8 órákor indult a vasut Calcuttaba. Fogg Phileás nem volt kíváncsi Bombay nevezetessegeire s vendéglöbe ment, de Passepartout-t eleresztette a városban, lelkére kötvé, hogy 8 óra előtt a pályaudvarban legyen. A franczia, kőbörűlásaiban egy a tűzimádók által rendezett vallásos körmenetbe vegyült s betévedt egy pagodába, hová a keresztényeknek tiltva van belépni s az igazhívöknek is csak meztiláb. A Passepartout belépeése tehát vallásháborításnak tekintették, a mit Indiában az angol kormány szigoruan büntet. Szegényt stantepe megfogták a papok, hőt elverték, csizmáit lehúzták s meztiláb kelle menekülnie.

Fixnek egy jó gondolata támadt: e kihágás-

ért letartoztatni embereit. A megsértett papokat rájuk uszította s Fogg Philéasnak csak nagy összeg pénzzel sikerült magát és szolgálját megváltania. Tovább utazhattak. Fix velök.

Fogg azonban nem tudta, hogy a vasut nincs egészen kiépítve s egy hegynél megszakad, melyen az utasoknak gyalog, szekéren, vagy másképp kell átmenniök, hogy a tulsó oldalán ismét a vonatra ülhessenek. A többi utasok mind elkapkodták előle a kocskat s ő a nélkül maradt. Fix csak a markába nevetett. De ezután is jökor. Egy hegylakónak egy fiatal elefántja volt, melyet hadiszolgálatra nevelt. Fogg ezt akarta kibérelni, de a hinduval nem lehetett megalkudni. Mesés áron, 2000 fonton, megvette tehát az elefántot s egy fiatal hindut vezetőnek megfogadott. Ez felült az elefánt nyakára, míg Fogg és Passepartout kosarakban ültek a hátán.

A hegységben azonban, hol az elefántal átmentek, rendkívüli kalandjuk volt. Egy esomé braminnal találkoztak, kik egy öreg bramint temettek s annak fiatal feleségét meg akarták

érkvezvén meg Bombayba, ott úgy rendelkezett hogyha megérkezik, Calcuttába küldjék utána. De ide sem érkezett addig, míg innen a hajó Hongkongba volt indulandó. Nem késelkedett tehát Hongkongig kísérni kiszemelt martalékát, remélve, hogy ott, az angol birtokok ez utolsó pontján, mégis csak elcsipheti őket.

Calcuttából a „Rangoun“-on, anagy Oceán-gőzhajózási társaság 400 lőerejű esavargőzősén indultak meg. 3500 mfd utat voltak teendők rajta, a mi 10—12 napot vehetett igénybe. Hongkongban Fogg a fiatal indusnőnek egy rokonát remélte találni, kinek a megmentett nőt átadhajta.

Október 30-kán a „Rangoun“ a malakkai tengersizoron haladt át, a hasonnevű sziget és Sumatra közt. Másnap négy órakor Singaporében kötött ki, de csak addig, míg magát szénellátja. Singaporétól Hongkong még 1300 mfd. Hongkong Chinától elszakított angol terület. Fogg Philéasnak érdekében állott, hogy a „Rangoun“ ez utat hat nap alatt tegye meg, hogy még

natic“nak kéményét kelle igazítani, s indulását az nap reggelről más nap reggelre halasztotta. Délben szállottak ki Hongkongban; tehát hárminczhat órájuk volt még az indulásig. Fogg elküldötte Passepartout-t, hogy jegyeket váltson; maga pedig a hindu nőt rokonához vezette. E rokon azonban elköltözött Hongkongból Londonba, s nem volt mit tenni, mint tovább is magával vinni a fiatal nőt, egész Londonig. Passepartout ez alatt megváltotta a jegyeket, s egy-szersmind megtudta, hogy a „Carnatic“, kijavítottán kürtőjét, nem reggel, hanem azou este fog utnak indulni. Midőn ezt urának tudtul adni sietett volna, találkozott Fix urral s elmondta neki. Fix azonban, átlátva hogy martaléka így véggé kisíkszik kezéből, úgyesen becsalta Passepartout-t egy kocsmába, s ott opiummal leitatta, hogy a hajó esti indulásáról mit sem tudó urának hirt ne vihessen.

Igy történt, hogy Fogg Filleás a Yocohamába induló hajóról, a „Carnatic“-ról lemaradt.

(Vége követc.)

* A fiatal hindu felül az elefánt nyakára.

Passepartout elragadja az áldozatra szánt hindu nőt.

UTAZÁS A FÖLD KÖRÜL 80 NAP ALATT.

életni. A nő gyönyörű volt, kár lett volna máglyán égni hagyni. Fogg föltette magában, hogy megmenti. A vezető is kész volt támogatni a veszélyes vállalatot. De így is csak hárman voltak, egész sereg braminnal elleneben. Itt csak cselle lehetett győzni. Éjszakán a braminnok a holttestet egy pagoda alá, kilopták a holttestet, és Passepartout feküdt annak a helyébe. S mikor reggel a ravatalt kivitték és a fiatal nőt a máglyához huzelták, a halott (t. i. Passepartout) felugrott, átkarolta az áldozatra szánt nőt s a meg-lepett braminnok szeme látára, kik babonás félel-mökben földre borultak, elragadta a meglepett áldozatot.

Fogg az elefántot a vezetőnek ajándékozta s szolgálójával és a szép fiatal indusnővel a vonatba ült és szerencsésen tala robogtak Calcutta felé. Egy napot utyan és a fiatal nőt a máglyához huzelték, de már előbb úgy is nyertek volt kettőt. Fix bosszúsággal látta őket Calcuttába érkezni. A Londonból kért elfogatási parancs nem

átzállhasson arra a hajóra, mely november 6-án Hongkongból Yokohamába, Japán egyik legnagyobb kikötőjébe volt indulandó. Fixnek pedig az állt érdekében, hogy Fogg Philéast addig tartóztassa vissza Hongkongban, míg a mindenütt utának sántikáló elfogatási parancs oda nem érkezik. Ő meg volt győződve, hogy Fogg az a tolvaj, a kit ő üldöz. S ebben a hitben csak megerősítette őt mindaz, a mit Passepartout-tól kivehetett, mert mindaz oly rejtelmesen hangzott s Fogg egész egyéniségét a rendőr saját képzelgéseiben oly gyanus színűvé tette, hogy az általa felállított azonosságról legkevésbé sem kételkedett.

Az utazás utolsó napjaiban a tenger nagyon viharos volt s késleltette a hajó haladását. Fix örült ennek. Pár napig úgy látszott, nem érkezhettek meg a kellő időre. November 4-én ismét jobbra fordult az idő s gyorsan haladtak; de már akkor elviesztették egy egész napot, csakugyan később érkeztek egy fél nappal, mint a „Carnatic“ nevű hajó indulása ki volt tűzve. Ez alkalommal a véletlen jött segítségükre. A „Car-

Egyveleg.

— **Narancs-fogyasztás Párisban új napján.**

Franciaország fővárosában Szilveszter estjén s új napján 10,000 láda narancsot fogyasztanak el, a mely ládák mindegyikében 430 darab narancs van. Egy láda átlagos árat 35 frankkal számítva, összesen 350,00 frank értékű narancs (4,300,000 darab) fogy el ott ilyenkor.

— **Egy ismeretlen régi város romjai.** A Káspi-tenger és Aral-tó közt elterülő sivatag átvizsgálására kiküldött orosz csapatok egy régi nagy város romjaira bukkantak, melynek létezéséről azelőtt senki sem tudott semmit. A romokról ítéelve, a városnak számos lakója lehetett; sok arab izlésű minaretet találtak ott s a város környékén hatalmas vízvezetékű mű nyomai látszanak.

— **Új világító szer.** Amerikában rendkívül nagy lármát csinálnak egy új világító gáz föltagálással, melyet a márnának elágazó folyosókhoz. Itt vas sineken járó kis waggonokba teszik, s ezeken az aknához (puits) gördítik. Ezen aknák függőleges folyosók, melyek a föld színétől leérnek a bányá fenekéig; vas kaliezza (cage) jár

A boratella-i kénbánya.

A Rubicont híreből mindenki ismeri. Egy nagy ember büntetve halhatatlanságot szerzett e szerény patak nevének. A Rubicontól északra van a Savio; nyugotról keletre foly, az Apenninektől az Adriáig. A bologna-ancona-i vasut keresztül vágja. A vasutól nyugotra, vad és zord vidék alkotja partjait. Senki sem gondolná, mily kimeset rejtenek magukban e kopár hegyek; pedig itt van, a Savio-tól délre, kietlen, fátlan, vízmosásos völgykatlan fenekén, Európa egyik legnagyobb bányája, a boratella-i kénbánya.

Területe 350 hektár. Ezer munkást foglalkoztat. Ezer tonna (egy millió kilogramm) kőzetet ad hónaponként.

Ezen kőzet, melyben van a kén, mésznemű (calcaire), s csak akkor ereszti szabadon a kén, ha megégetik. Színére szürkés; kemény mint a szikla, úgy hogy kiaknázására nem használnak fejszét, csupán löport. A löportnak szánt lyukakat emberek fúrják, hosszú vasrudakkal. Ha a fúrásközben aláhulló porhoz égő lámpát közelítenek, a por, a mint hull, meggyul és kék lánggal ég, mint a gyufa mikor égni kezd, maga a sziklafal is ég itt-ott kék lánggal, ha a lámpát melléje tartják; jele annak, hogy kénkö van benne.

Ezen kénköves mészhatalmas rétegekben terjed el a boratella-i bányaterület szeszélyesen domborodó felszine alatt. Eddig három külön réteget ismernek. Az egyiket régóta mivelik; hosszukás medence-alku, 4 méter vastag, szélessége 150 méter; hosszát nem tudják, a telepet alkotó kőzet mennyisége tehát nincs kiszámítva. A két másik telep a réginek elszakadt folytatása; ezeknek arányai még ismeretlenek. Felfedezésök a jelenlegi igazgató számításainak eredménye, s nem régebb két évnél.

A boratella-i kénköves mésztelepek nagy márna (marne) rétegben vannak elszigetelve. Ezen márna a kénköves kőzetnél sokkal lágyabb; ezért a kőzet kihordására és a bányá szelelésére szánt folyosók (galleries de roulage et de ventilation) nem a mészhátalomban, de alatta, a márnában vajatnak; így kisebb munkába, tehát olcsóbbá kerülnek. Kevesebb veszéllyel is jár ezáltal a bányá mivelése, mert történjék bár a sok ásás folytán sziklaomlás a mivelet alatt levő mészréteg bármelyik pontján; ezért a bányá közlekedései a külső levegővel és a föld színével mindig nyitva maradnak a márna-rétegben.

A két újabb telephez vezető folyosók csak most készülnek. Ma még csak a régi telepet assák a következő módon.

Lejtősen emelkedő utak vezetnek a márnában nyitott folyosókba a felettök elterjedő kénköves mészhátalomban. Ekkép hozzájutván, mindenféle üregeket vájtak a telepben, s ezen üregeket a puskapor folyton tágitja és szaporítja. A puskapornak való lyukakat 200 munkás furja vasrud segítségével, melylyel mértékre mindig ugyanazon pontot üti meg, rézsut, alórol felfelé. E nehéz munkát végző embereket olaszul *cavatori*-nak hívják. A márnában levő folyosókat 250 grottarólí assa. Ezek is, azok is nyolcz órát dolgoznak naponként; a többi munkások tizenkét órát. Mindnyájan a szerint fizetnek, a mennyit dolgoztak (à la tâche). Napjában három, három és fél frankot szerezhetnek, mi a vidéki olcsó napszámokhoz képest szép fizetés.

A nagy zaj és füst közt szétrobantott sziklatöredékeket targonczákon viszik le a mészhátal alá, a márnának elágazó folyosókhoz. Itt vas sineken járó kis waggonokba teszik, s ezeken az aknához (puits) gördítik. Ezen aknák függőleges folyosók, melyek a föld színétől leérnek a bányá fenekéig; vas kaliezza (cage) jár

bennök fel s alá, két vasból font kötél (guides) hosszában, hogy ne himbálójú; ezen utolsó tökéletesítés csak a legnagyobb bányáknál használják, két éve, hogy ide is behozott, mióta megváltozott az igazgató. Mikor a kaliezza lenn van, beletaszítják a kövel megrakott waggont, s az akna felső nyílásán levő gözgép felvonja a kaliezzát a waggonnal együtt. Induláskor a lánéz, a melyen csüng a teher, megfeszül és megröppen; ezen zökkenés eltérheti. Hogy kevésbé legyen hirtelen, a kaliezza és vonó lánéz közé egyszerűen szerkesztett, s igen ez-irányos rugany van illesztve. A mostani bányá-igazgató találmánya.

Ily akna, vagy függőleges folyosó (puits) három van a bányában: kettő vontatásra használják, a harmadik szelelésre. Az egyik kétszáz méter mély.

A napfenyre került kőzetet kemenczékbe rakják égetés végett. Ezelőtt 20 kemence volt; két év óta az új igazgató hárminczet mászt épített, tökéletesebb mintára. Ezen nagyszertű befektetést a növekedő termelés szükségessé tette, miután az igazgató, ki egyszeresmind a kén eladásával is meg van bizva, elég szerencsés volt annyira kitágitani a vásárt termékei számára, hogy a boratella-i bányá, mely nemrég bukófélben volt, már alig képes eleget tenni a sok megrendelésnek.

Az 57 kemence a két akna körül sorakozik. Az alsó aknát a felső kemenczékkel menedékes vasut köti össze, ha kell, az alsó aknából kikerült kőzetet is a felső kemenczékben lehessen égetni; ezen menedékes vasuton (plan incliné a vapeur) gözgép vonja fel a kövel megrakott waggonokat. Hasonló okból, más vasut megy a felső aknából az alsó kemenczékig; itt a waggonokat saját sulyok hajtja le (plan incliné automateur.) Ezek fontos beruházások.

Egy-egy kemence kétszáz ötven köbméter tartalmaz. Megtöltik, meggyújtják, tüzelő anyag maga a kőzet szolgál; mikor az égés be van fejezve, kitérik a kemence falát, s a kén kicsordul, mint barna folyadék, a rést környező mirtáiba. Az így előállított kén nem egészen tiszta; lehet helyben rafinirozni: akkor négy százalékot vesz sulyából. A kemenczében maradt szilárd anyagot halomra dobják a bányá körül, mi által épen nem lesz nyájásabb a vidék.

Az egész műtét, minden kemenczénél, hat-szor ismételtetik egy évben, tehát körülbelül két hónapot vesz igénybe.

Két évvel ezelőtt a kemenczékben kifolyó kén, sulyára nézve, a kemenczékbe rakott kőzet tíz-tizenegyszáz százalékát tette. A mostani igazgató, jobb módszert követve, tizenhárom százalékra emelte az arányt.

A boratella-i bányá gazdag angol részvénytársulat, négy más kisebb bányával, melyek környékében vannak. Mind az öt egy igazgatóság alatt áll. Ez Cesenában székel a vasut mellett. Ide hozzák a kén a társulat különböző bányáiból és itt adják el, 165 frankon a rafinirozottat, 145-en a durvábbat. A boratella-i bányából Cesenai igzen roz volt az ut egy része; az igazgató most egy újat épít, melynek létrehozása, csudálatos dolog, a paraszt birtokosok oktalan roszakaratában talált leginkább akadályra. Átalában e vidék népsége igen elmaradt és meglehetősen vad; meglátszik a boratella-i bányászokon, kiknek erőyes vonásait szeretheti a festő (hisz Olaszországban vagyunk!) de kik jól tennék, ha erőseikre nézve nem hasonlitanának annyira szomszédaiukhoz, az Apenninek klasszikus zsi-ványaihoz. Féltelenségük igen veszélyessé tette mindéddig vezetőiket, és ha azon jeles férfiu, ki most élökön áll, s kit már többször kellett emlitenünk, kevésbé van fenyegetve, mint

elődei, vad merényletektől (bár egynek csak véletlenségéből nem esett áldozatul), az egyedül tökéletesítés és jószággal párosuló higgadt közölények, nyugodt és tapintatos modorának köszönheti. Bánásmódját látva, sajnáltuk, hogy nem tanulhatnak tőle az erőszakos eszközökben talán kissé túlságosan bizó magyarjaink; nemzeti büszkeségük nem szenvedne, mert csak honfitárson vennének példát. A cesenai kén-társulat bányá-igazgatója ugyanis, — diésere-teinktől lehetőleg megkíméltük, de ezen érdemét még sem titkolhatjuk el olvasóink előtt, — magyar. Akarják tudni nevét? *Kossuth Ferencz.*
De Gerando Attila.

„Boldog új évet kívánok!“

Fővárosi tárcza.

Ha van valaki széles ez országban, a kit új év napján nem üdvözölnek ama nemzedékről nemzedékre szálló stereotyp köszöntési formulával „Boldog új évet kívánok!“: akkor az valahol a lomniczi csücs egyik sziklaodujában lakik, s a présára leselkedő saskeselyűn kívül nem lát élő lényt maga körül.

Boldog isten! Ha csak egy százezred rész teljesülne is az új évi jó kívánatokból, melyekben persze leggyakrabban csak a sima, semmitmondó frázis szerepel: Magyarország egyszerre a boldog emberek hazájává válnék. Ideges emberek jól teszik, ha karácsony körül elhagyják a fővárost, s csak január második hetében térnek vissza. Mert azzal semmit sem érsz még el, ha új évkor olyan láthatatlanná teszed magadat, mint a Niebelung-ének Siegfried-je, mikor magára veve a „Tarnkappe“-t. Azok az új évi köszöntők, kik a „boldog új évet kívánok“ elmondásából jövedelmző foglalkozást fiznek, nem olyan anyagból vannak gyúrva, hogy megpuhuljanak, a miért új év napján nem találhatunk föl, vagy nem férhetnek hozzád. Oh, az ő mel-loket az állhatatosság, kitartás és tolokodás „hármas érze“ borítja.

Nekik mindaddig új év napja van, míg csak el nem mondják neked köszöntésüket s kezded nem nyomták a köszöntő jegyet, ha mindjárt új év után nyolcz nappal történik is ez. S ez nem annyira gratuló jegy, mint inkább végrehajtást rendelő végzés egy-két forint erejéig. Nem utasíthatod vissza, mert sértést követnél el valakin, a ki utóvégre is „boldogságot“ kíván neked. Nem gyűrheted zsebre, a nélkül hogy le ne fizesd a szokásos sarcot, mert lázadó lennél egy az egész világon divó szokás ellen, mely megrögzöttebb a járványnál. Nem adhatssz kevesebbet, mint a mennyit ugyane kérelhelten zsarnok: a szokás állapít meg, mert különben „piszkosság“ és zsugoriság hírébe jutnál. Tehát fuss (falura) vagy fizess: ez az egyedüli alternativa.

A papir- és nyomdaiparra persze nagy áldás lenne, ha az év csak egy hónapból állana. Mióta divatba jött, hogy minden rangu és rendű egyén nyomasson köszöntő jegyeket: nyomdánk az év utolsó hónapjában tul vannak terhelve munkával. Csodálatos, hogy minő foglalkozás emberei kívánják most már neked szines papirra nyomtatott új évi boldogságot: a házmaster, a szénhordó, a kéményseprő, az újsághordó, a borbély, a szabóinas, a hordár, a hivataloszolga, a szemétkihordó s így tovább a végtelenségig. Aztán bekozzogtatnak hozzád olykor soha nem látott, elég tisztességesen öltözött emberek is, kiknek voltaképen semmi foglalkozásuk sincsen, veled soha semminemű összeköttetésben sem álltak, s egyedül egy fél vagy egész forintot szándékoznak kiosikarni tőled.

S e pénz-, illetőleg borrhavaló-somjas had-seregétől, mely ostromolva tart lakásodon, nem lehet menekülnöd, ha új év napján lakatot füg-gesztes is ajtódra. Az ostromzárt nem tarthatod ki soká, mert teendőd elsőlítánc hazulról, barátok, ismerősök s egyéb látogatókjöttét várod, s ajtód nem lehet folytonosan bezárva, mint a börtön. Am az ostromló had beállt hozzád napok mulva is, mikor már réd elfeledted, hogy új esztendőben élünk.

Eltávozni hazulról új év napján szintén céltalan taktika. Nem úgy élsz, mint egy kart-hausi, hogy ne volnának ismerőseid a nyilvános helyeken. Egy-egy elzúllott életű iskolatárs, a ki

most egykori barátjain elősködik, egy-egy szegény ordog, „kit sorscsapások üldöznek”: elfognak az utcán, s megsarcosznak kisebb-nagyobb összeg erejéig. Hasztalan mentegeted magadat, hogy nincs pénz nálad, otthon feledd térczádat, vagy nem kaptad meg meg fizettedet. Új év napján ily menség, ha meglelelle is a valonak, csupa hitetlen Tamásra talál. Mindenki meg van győződve róla, hogy új évkor *kell* penzednek lennie. A legrövidebb nitelekedés is ráizennek e napon adosaikra. Füszerárús, gyógyszerész, szabó, varga, konyvívő, könyvvarús sat. megküdök számláikat. Új év napján, ha török, ha szakad, kell penzednek lennie, különben te vagy az emberek legnyomorultabbja, kinek jobb lenne valahol elrejtve a Sahara egyik oázisán élni, hol talán meg nincs divatban az új évi köszöntés.

Kávéházban, ha csak egyszer látták is ott az elmúlt év alatt, feketéd vagy kapucziéréd melle esinos naptarocskákat fektetnek, melynek czimlapjáról arany betukkel vigyorog rád: „Boldog új évet kíván az N. kávéház személyzete.” Egy torintert megtartható a takaros jóságot emlékébe. Négyzerte vagy ötszörte nagyobb sarcot kell azonban fizetned, ha a kávéház törzsvegei közé tartozol. Igaz ugyan, hogy Florian, a főpinczer, Jean, a kávéhórázó és Muki, a billárd-markor naponként is megkapják tőled a boravalo-obolusokat, a mi egy even át tekintélyes összegre rug, hanem azért neked új évkor mündhárom szolgáló lelek várakozásának kielégítésére szinten bele kell markolnod erszenyedbe, még pedig jóval melyebben, mint egyebkor. Jaj neked, ha zsugorian mered ki a boravaloakat! A méltatlanokdó triumviratus haragja üldözni fog egész éven át. Kapucziéréd mündig világosabb lesz, mint a milyennek szeretted; kedvenc lapodat csak hosszas várakozás után kapod meg; zsemlyekosaradba két napos kilifekt esusztatnak, Muki pedig okvetlenül mündig a legroszabb dákot tojja kezébe nyomni.

Vendéglobben nem rögzött ugyan még meg a köszöntés szokása oly alakban, hogy az etlapal együtt gratuláló jegyet is fektetnekek tényerodra. Új év napján azonban minden pinczéréz ragyog a mosolytól és szeretetreméltóságtól, cotomusi feszültséggel várja a pillanatot, melyben zsebbede nyulsz a boravaloért. A pinczeri képzelem e napon bizonyára csupa „főresről” álmadozik.

Levélhordóink a téli hideg daczára beleiz-zadnak a munkába: a rendes mennyiségen kívül széthordani az új év alkalmából boritek alatt postára adott tömerdek látogató-jegyet. Ez udvarias szokás, mely nem tagadhatja meg franczia eredetét, most már annyira meghonosult a fővárosban, hogy maholnap a szakácsnek és szobaecicusok is ily uton fogják kifejezni urnöiknek új évi udvozleteiket. Merjük magy. kir. küldön-zei azonban örömet futnak duzzado bőrtáskájukkal egyik háztól a másikig. Hiszen új év napján nemcsak levélhordói, hanem írói, illetöleg konyvszerzői minőségükben is bemutatják magukat a t. e. közönségnek, megörvendetve azt száz-éves adomák gyűjteményével, a szerző helyett boldog új évet kívánó postakönyvben. Zugolodás nékül vátdot magadhoz a könyvecskét. A levélhordo egyike azon keveseknek, kikről új évkor nem szeretünk megfelekezni. A ki hazunknak majdnem mindennapi vendége — s olykor mily nyugtalanul és sovárogra várt vendége! — az megérdemli a halás megemlékezést új év napján.

„Boldog új évet kívánok!” — hangzik előt- ted, mögötted, körülöd a folyosón, a lépcsőn, az udvarban, az utcán, szóval a hol s a merre megfordulsz. Zsuzsi és Panna, egy-egy esőbört tarva kezökben, a vízvezetéki csap előtt, hol ma először találkoznak, kívánnak egymásnak köl-cesőben boldog új évet. Rájuk tér. Az egyik kezében hitvány cserépdarabokká válk minden edény, a másik meg rendszerint megkózmásodni enged minden rúntást. Boldog új évet kíván a házmeester töt mindenes is az urasági szolgálónak, s maga számára föllehé e boldogságot az új esz- tendőben, ha a hetyke mas odadna neki urának félig elszivott s aztán eldobott szivarjait aján- dékba.

„Adjon isten a mi nincs, ez új esztendőben!” — kívánhatják egymásnak a hazafiak, jó ter- mésre, független magyar bankra, önálló váme- rültre s még sok egyébre gondolva. „Adjon isten a mi nincs” — gondolja magában Tisza

Kálmán is, sietvén napirendre tüzetni a köz- igazgatási bizottságról szóló törvényjavaslatot. S mert a remény olykor magasan lobogó, olykor alig pislogó — bár azért soha ki nem alvó lángja így új év körül rendszerint melegebben heviti az embereket: jobbat várunk 1876-tól, mint a mit 1875 nyújtott.

Bár lenne úgy, mint régen volt, s kiderülne mieldőbb a magyarnak! Bor és buza fekdje meg minden gazda pinczejét és kamráját. Fehér czi- pót süsson a gazdasszony, s hizott rőfögök sza- lonnáját és sonkáját akassza szögére a szellér is. Teljék mindenkinek adóra, ruhára, gyermekek nevelésére, s csörögjön megint ezüstpenz a tül- pántos láda fenekére rejtett régi harisnyában. Eljen jó napokot minden ember fia, a ki nem rest emberül hozzá látni a dolghoz, s kergessé torni tenyerét a szorgalmas munkában. Szaba- duljon ki minden igyekvő magyar ember az uzorások körmeiből, s legyen mit aprítani a tejbe. Ne nepesítsék lakásukból kizavart, kere- setnélküli családok ez egykor tejfel és mézzel folyó ország városai és falvainak utcáit. Legyen ritka a koldus, mint a fehér holló s napszá- mos kezében ne szüneteljen ásó és kapa, mes- terember kezében pedig kalapás, ollo, dikies, munkahiány miatt. Ne perdüljön meg mindunta- lan az árvezés dobja mágnások kastélyában, magyar urak ősi kuriájában, kereskedők boltjá- ban, gazdamber gunyhójában. Gyarapodjék a magyar, számban és erőben, értelemben és jó- lében. Szédelgők és lelkiismeretlen üzerek ne halásszák ki szorgalmas emberek zsebéből e megtakarított fillereket. Járvány és árviz, szá- rászág és tüzvesz ne duljanak ez országban. A haza pedig, mindnyájunk édes anyja és drága szeméfenye, heverjen ki minden bajt és szeren- esétlenséget, a mit kuruzslók és politikai csoda- doktorok okoztak neki, s támadjon mieldőbb új, jobb életre.

Úgy legyen! Egy nemzet óhaja ez, mely új év napján az elborult, de még nem reményveszt- tett keblek melyéről égnek száll. S ezt óhajta te is: most mar idéző jelek nélkül rebeged fohász gyanánt: Boldog új évet kívánok!

Lorostyáni Nándor.

Lipták Lajos disz-kulacsa.

A hazai ipar körüli mozgalom nem szorit- kozik csupán a házi ipar fölszélésének, vagy meghonosításának kísérleteire. Minden héten hallunk egy-egy esetről, hogy az ország külön- böző tájain tejtant egyszerű iparosaink közül egyiket magán pártfogok, másikat a kormány segélyeznek, hogy szép tehetségük ne maradj- nak csupán természetes állapotban, hanem némi művészi közpos által emeltessek, hogy így az általuk készített tárgyak valóságos műtárgyakká, a műipar nemes izlést tanusító tárgyaivá vál- janak.

Ily támogatásban részesült Lipták Lajos is, a veszprémi fiatal „esutoramester”, mint Dunán- tul, vagy „kalkácskésztő”, mint az ország többi részeiben nevezik. Kenessey Kálmán, a földmi- velés-, ipar- és kereskedelmi miniszterium egyik tanácsosa véletlenül meglátott egy kulacst, mely a szegzárdi vásáron öt forintert kelt el. Kenessey K. ur meglepetéssel látta a szerény faragványon a fejletlen teltség hatalmas nyo- main; bemutatta a faragványt a boldog emlékü Bartal György miniszternek, s készítőjét, a csak 28 éves fiatal iparost, tovább képzetésére aján- lotta.

A miniszter e figyelmeztetésre azonnal elrendelte, hogy (ha ez Lipták Lajos ohajtásá- val is találkozik) a veszprémi városi rajziskola- ban szakának megfelelő rajzolásban oktattassék, hogy izlése fejlődvén és nemesülvén, mūdara- bok mintázására és alkotására is képesíttessék, addig is, míg tovább képzetésére külföldről — Svájcban, vagy más alkalmas műfaragó gyá- rban lehetségesse válik.

Kenessey Kálmán ur azonban az ajánlás- nál tovább is ment: próbára tette Lipták Lajost s alkalmat nyújtott neki tehetség bemutatására. Készítettet Morelli Gusztávval, kitűnő famet- szőnkkel, s az országos minterajzotnada famet- szésánarával egy igazán szép mintát Lipták számára. A fiatal iparos a próbát kiállotta: oly- szept kulacsot készített gondos pártfogója szá- mára, mely Bartal miniszter utódának, b. Simo- nyi Lajosnak s számos más műbarátának és

műértőnek elismerését is kiérdemelte, biztosi- totta számára a miniszter pártfogását s több műbarát megrendelését.

Első volt a megrendelésben Eszterházy Miksa gr., ki mint az atletikai klubb elnöke, az atletika jelvényével ellátandó diszkulacsot ren- delt meg Liptáknál, mely a legközelebbi verseny alkalmával tiszteletdíj fog a küzdőknek fel- ajánlatni.

Az általunk egyik lapos oldaláról lerajzol- tott diszkulacs a Kenessey Kálmán uré; éles

oldala szintén ily szép; átellenes oldalán pedig a megrendelő czimere áll igen sikerült kivitelben. Midőn, csaknem kivételosen, bemutatott ez iparművet, példát akartunk mutatni arra, hogy hazai iparosainkban is megvan a tehetség, hogy az európai műipar terén számot tegyenek, csak becsvágyuk és szorgalmuk ne lankadjon, s a hazai műipartól közönség ne keresse mündig azt, a mi külföldi. Gyermekes éretlenség azt hinn, hogy minden jobb és szebb a hazainál, a mi idegen — csak azért, mert messziről hozták.

A hétről.

„Ködbevész a nap sugára, Vak homály ül bérezen völgyön”, — söt nem is vak homály volt az, hanem valóságos éjszaka, a mi nagy karácsony első unnepe a fővárosra borult. Nehéz, sűrű, kézzel fogható éjszaka, a melyet Bernáth Gázi szerint bátran lehetett volna mérni — itézével. Az ember nem tudta: fia-e vagy leány, a ki elmegy mellette? Sőt azt se tudta, mely-e egyáltalán valaki mellette; mert a kibe beleütöközött, az nem ment mellette. Az ember nem láthatta az orrahegyét. Ilyen lehet az a köd, a melytől egész London öngyilkosságra vezet spleent kap s ilyennel verhetne meg egy- kor Jehova Egyiptomot.

Ha igaz a német mondás, hogy „a theoria szürke”, — akkor a bécsi theoretikusok régi állításukat, hogy Budapest csak theoria, — való- sulva láthatták. Olyan szürke volt az egész fővá- ros, hogy a kit arra kárhóztatott a sors, hogy az utczára menjen: okvetetlen kétségbe kelle esnie s esze nélkül tudakolni dr. Siklósyt, a ki majd levegye szeméről a szürkehálygot.

Az ember csak a fülével láthatott, vagy az orrával, mikor valamely boltkirakat üvegtáb- láját már benyomta volt vele.

Az utczákon a látónatu vasuti és egyéb kocsik meggyújtják lámpáikat, mely esetben az ember egy-egy halvány, fejt szikrát látott ke-

resztülesilogni a ködön, mely elshant mellette, mint a villitáncz lángszellemei. Londonban ilyenkor meggyújtják a légszeszlámpákat is és minden utczaszögleten áll egy rendőr, a ki szük- ség esetében utba igazítja a tudatlan sötétseb- ben tévelygőket. Nálunk ilyenkor magok a rend- őrok is csak oly sötétsebben tévelyegnek, mint más közönséges halandó.

E köd azonban legkevésbbé sem akadályozta az embereket abban, hogy a városligeti téra kitaláljanak. Már t. i. azokat az embereket, a kik a jégbe szerelmek s a kiknek van annyi életbölcseőségük, hogy addig szakítják le a rőz- sást, a mi a fagy meg nem csipi s addig élvezik a jeget (a lábaikkal), míg a nap meg nem sűti. Mert ki tudja, nem virrad-e meg valaha, talán már holnap, jön egy meleg nap, mely semmivé olvasztja a téli gyönyörűségek alapját, a város- ligeti tő jégtükörét, a mely aztán nem fagy be talán többé ez idén. Késő lesz majd akkor a bá- nat az elhalasztott alkalom felett. Tehát üstökön kell ragadni, a mi kopasz felét nem fordítja nekünk. Ennélfogva a városligeti tő jege is megnepesült. Halavány, elmosódó ködhalakkal, lence árnyakkal, melyek némán suhannak el egymás mellett, mintha valamely temető halot- tai keltek volna ki sírjaikkól. Igazi szellemala- kok, melyeknek járása madárzárny lebbenése, lélekzetők halk síró sohaj. A szellemvilág csak akkor öbredit néha durva materialismusra, mi- kor két ilyen szellem össze puffant. Az ilyen koresolya-karambolok az a tulajdonságuk szokott lenni, hogy az összeütőközők mindegyike megfordul a maga tengelye körül s az aequili- briszta törvényei szerint többnyire szelesebb alapot keres a tetemének. Már pedig ilyen sötét- ben nem ritka az ilyen barátságos összeközeza- nás. Mikor aztán a két ellenfél egyik hanyatt, másik négy kézlábra bukva kölesőnösen bocsa- natot kérnek s van szerencséjük magokat egy- másnak bemutatni: jön egy újabb koresolya- szállítmány, a kinek az utját álló közlekedési akadályról a kód miatt fogalma sincs. Csak ak- kor jut tudomására, mikor már bebottolt s négy öt ölnyt koresolyázott előre orrán és tenyerén. Az vigasztalja csak, hogy más is járhat így még. A mint hogy így is jár. Mert ime jön a harmadik, negyedik, ötödik, mieldőt az előbbiek még fel- tapáskodhattak volna. „Kiesi a rakás”, — de egyre nagyobb lesz. Utoljára egy nagy fekete go- moly támad a szürke légbn és a fehér jégén, melyben úgy össze vannak gubanczolódvá a kü- lönléle nemű szellemalakok, mint a hernyók első előtt. Nagy munka, míg egyik-másik össze birja szedni a tulajdon tagjait a közös gomolyból. Ily szituáció felette alkalmas ismeretségek kötésére, angazsnáokra a jövendő a koresolyabálra s talán esetleges házasságra is. Az ember legalább nem vetheti szemére a nejének, ha később is jégre talál menni.

De legszebb volt karácsony e napja a Duna- parton. Duna, Buda, mind elmosódott a nagy szürkeségben. A kis propeller, mely a két part között közlekedik, elvesztette minden orienta- cióját a Duna közepén, nem tudta: észára-e vagy hajszára, minekutána lehetetlen volt kitalálnia: jobbra van-e a budai part vagy balra? Megál- litották a hajót, hogy majd a víz sodra megmu- tatja. Dehogy is mutatta. Úgy látszott, a hajó gyökeret eresztett a Dunába s megállt. Szigná- lokat adott hát, s szócsovon kezdett kiabálni: mondják meg a parton állók, merre van Pest és merre Buda? Azonban ennek se vette hasznát, míg egy jótékony északi szellő, mely a Duna- völgyén végigsöpört, félre nem lebbenté kissé a ködöt, a mikor aztán meg lehetett látni, hogy nem oda Buda, a merre ő indult.

Érdekes látvány volt valóban. Perczekre egészen kitisztult a Dunameder. Egyszer aztán,

mint a legsűrűbb füstgomoly, hőmpolygott cse- nesen alá egy óriás felleg, a víz tejeget, s elbo- ritott mindent. Majd csendesen felvontul a budai oldalra, mi alatt a pesti házak falai sárgapiros verőfényben ragyogtak. De ez alig tartott néhány perczig; egy szélroham lehengerítette a szürke sötétséget Budáról is; kis idegre a legtisztább, derült, napvilágos nap volt. Egyszerre új szállít- mány köd vonult alá fölülről, mely a Dunát és a pesti oldalt lepte el egészen s burkolta látha- tatlanáiba, míg Buda ormai és a közeli hegyek tűzlángban látszottak égni.

Karácsony első napja emlékezetes lesz a piktörök, pocták s más hasonló sentimentális emberek előtt, — nemkülönben a diplomaták és politikuskok előtt is, kiknél bizony aligha lesz kevésbbé ködös a láthatár, mely az új évvel eléjük vár.

Irodalom és művészet.

— Czimképünkőről. A „Vasárnapi Ujság” hom- lokzatán új czimképeket találkoznak olvasóink, mely azonban, reménylünk nem lesz egészen idegen. A régi czimkép már elkopott s meg kel- lőtt újítani. Ezt az alkalmat felhasználta arra, hogy művészi formában is változtassunk rajta. Lotz Károly és Greguss János művészeink sziveskedtek a tervet összeállítani, melynek alapanyaga és fő jellemvonásai teljesen a régi czimképből vannak véve. Pannonia, mostani helyzetében, életteljesebb alak, mint a régi. Bal- jával a haza cimerére támaszkodva, a háttérben elterülő fővárosra tekint, mely az egész országot is jelképezi, s jobbjával áldást hint a kelő nap fényében derülő Magyarországra. Oldalt a két házi kör sokat nyert élethez és elvenségben. A régi kép magános olvasói helyett egy-egy család van azokból a körökből, melyeknek e lap kezde- tétől fogva állandó szives fogadtatásban szokott részesülni. Eddig régi czimképünk jelképe szer- int a nők mintha ki lettek volna zárva a „Vasárnapi Ujság” olvasói köréből. Most, a napi munka végével mindenik családban ott hallgatja a „feleség” is, az „anyjuk”, a mit a férj, az „apjuk” olvas a világ állapotáról. De hát minden nyereségben van vesztés! A golyák és galambok érpöppentek a lap homlokáról. Ahhoz a bizonytalan környezethez, melyben a régi czimképen Pannonia helyet foglalt, illők lehet- tek, de a mostani környezetben nem tarthatták meg művészeink, mert egyéb okok mellett, a túltömöttég is ártott volna az egész czimkép összhangjának. A képet Greguss János igen sikerülten rajzolta fára s Morelli Gusztáv gon- dosan metszette ki. Reményljük, hogy olvasóink a „Vasárnapi Ujság” új alakjával is megtartják a régi állandó barátságot, melyet részünkről megérdemelni ösztönöz törekszünk.

— Közleményeink között mai számunkban kezdjük meg Bakony Sándornak egy hosszabb elbeszélését, melyet azért említünk fel, hogy — bár a mult évi utolsó számainkban közlött rajz- zal, „A nagymama karácsonyjá”-val az elbeszélő „nagymama” és a hallgató „unoka” egyenísége által némi összekötetésben áll is — ez egy tel- jesen önálló elbeszélés, melynek cselekménye magában is teljesen érthető és meséje semmi összefüggésben nem áll mult évi közleményünkkel. — Megemlítjük még, hogy más, hasonló közle- ményeken kívül a jelen évben is adunk egy-egy ismerető kivotat a Verne-féle művekéből, s meg- ismerettjük Verne legújabb regényét is, mely- nek czime „A ezár futárja”, s mely Sziibériában szerepel s bizonyosan sok szép és érdekes rész- lete lesz, mint e világszerzte kedvelt író minden munkájának.

— Kemény Zsigmond összes műveinek kiadá- sáról van szó hirlapjainkban. A kiadás jogát a szerző még a „Kemény Zs. Tanulmányai”, megjelenése után Gyulai Pálra ruházta. Minthogy Kemény újabb regényeire nézve a kiadók joga még nem évült el: most egyelőre csak a régebbi regények körül a „Férj és nő” s a beszélyek kiadása fog megtörténni. Szó van arról is, hogy a publicistáink kisebb dolgo- zatok, hirlapi czikkek, társalgó gyűjtésenek, melyek Kemény írój egy részét csak használni fognak a

közönség szemében. Az ő czikkei nemcsak napi fogyasztásra készültek laplötölkek gyanánt. Kár volna, hogy a régi hirlapok lomtarában, tanulságaik kiaknázása nélkül olvasatlannal, maradjanak. Meg- említiük, hogy lapjaink, csaknem kivétel nélkül, teljes elismeréssel emlékeztek meg róla s nekrológ- jaik a kegyelet megillető hangján szóltak az íróról, kinek a magyar hirlapierodalom tekintélye, politikai és társadalmi befolyását illetöleg, annyival adósa. A „Föv. L.” betegsége okáról a következő sorokban emlékezünk: „Nines miért elhallgatnunk megtérésé- nek okát: erőszakolta a munkát a természet rová- sára. Nappal látogatásokkal, érimekzésekkel, szer- kesztéssel lévén elfoglalva: műveit mündig éjjel írta s hogy éber maradjon, folyvást fekete kávét s néha theát ivott. Az idegek e túlfeszítését az ő értelmes testalkata sem bírta meg. Megtört hét év előtt s csaknem éltalott volt négy év óta.” Szelleme kin- cseit drága áron aknázta ki nemzete számára. Ohajtjuk, hogy a magyar közönség méltányolja az örökséget, mely Kemény műveiben reá szállott.

— Toldy Ferencz művei közül sok maradt töredékben, s gyűjteményei is maradtak félben, melyeket ki lehet s ki is fognak egészíteni, mert már a „százévek” készen vannak sajgó alá rendezve. Így „Összegyűjtött munkái”-nak 10 köteté ki lesz egé- szítve a hátra levő hárommal (mert 7 kötet már megjelent) s a „Történeti és irodalmi berek”-nek I. és III. köteté szinten sajgó alá adható, mert ebből csak a II. kötet jelent meg 1861-ben. Ellenben a „Kazinezy és kora” című élet- és korrajz (melyből 1859-ben és 1860-ban jelent meg két füzet) töredék maradt, mint töredék a „Révay életrajza” is, mely- nek írása közben érte utól a halál a nagyevű szer- zőt. A mi készen van iratai között, jobb is lesz minél előbb közzé bocsátani. Hangya-szorgalmának összegyűjtött kinesei hadd viljanak mieldőbb a nem- zet közkinéséivé.

— „Beregvármegye leírás”-ból az I. rész most jelent Lehoczky Tivaddártól. E szorgalmas bé- vára hazai történelmünknek, kivel lapunk olvasóinak is többször volt alkalma találkozni, főként a felső- magyarországi megyék történetire nézve már nagyon sok érdekes adatot gyűjtött össze s bocsa- tott közre. Most ez adatok feldolgozását is megkez- dette s műve, mint az első füzet mutatja, kimerítő monographiája lesz Beregvármegyének. Ohajtjuk, hogy a megye közönségének és hazai történetírásunk barátjainak támogatása mellett a vállalat megjele- nésé teljesen biztosíttassék. Budapest. Aigner Lajos. 1876. Ára nines feljegyezve.

— Török közmondásokat adott ki eredeti szó- egyben s fordítással s részben magyar közmondások- kal egybevetve Schwarzer Géza. E mű Tetty Nán- dornál jelent meg s dr. Erdői Bélának van ajánlva. Ára 30 kr. Megemlítjük itt, hogy a fordító a török és magyar közmondások rokonságában nem pusztá véletlen lát, hanem részint a két nemzet közös ere- detét, részint a másfél századig tartott folytonos érintkezés eredményét, s a két nemzet rokon gondol- kozásmódját. A közlött szokásmondások első sora a török eredeti szöveget tartalmazza, második sora a fordítás, harmadik pedig — a hol van harmadik soru — a rokonértelmű magyar közmondás.

— „Mokány Bercei naptára” szinten megjelent az 1876. évre. A tizenkét hónap lapjai kétszeresen illusztrációval haladnak, mert mindenik hónapra van egy képes adoma is „Jordán kalendáriom” czim alatt. Mokány Bercei önéletírása (képekkel) teszi a naptár nagyobb részt, melyet tudományos felolvasások követnek: „A blattról” (Bizay felolva- sása arezképpel). „A drukkról” (Mohácsi béci fol- olvasása szinten arezképpel.) Mokány Berceitől még egy kötemény (sok képpel) s néhány illusztrált adoma zárja be a mulatságos könyvet. A naptárt szerkeszté Csicseri Bors, a képeket rajzolta Jankó János. Megjelent az Athenaeum bizomnyában s ára (Bercei nyelvéen) „9 hitvány piezula.” Ajánlás nélkül is megtalálja a nagy közönségét.

— Posner K. L. naptári az 1876-ik évrre is megjelentek. Egyik a Czettel-féle szab. előjegyzési nap- tár, mely a teljes naptáron kívül a holdnegyedeket, névnapokat, a sorsjegyek húzásait, a bélyegfokozat- tot, a pénzmenek táblázatos összehasonlítását az új mértékeket tartalmazza. E naptár most 6-ik

Ritka alkalom művészeti képek és könyvek megszerzésére.

Csak addig, míg készletünk tart
alább megjegyzett könyvek és képek
mesés olcsó árért

nálunk kaphatók:

KÉPES VILÁG.

igen sok felülre érdekes regények, beszélek, költemények Szász, Vértessy stb. költőktől, számos díszes képekkel.

1868. évi kötet tartalma.

Beszélek:

»A fekete asszony«, Kvassay Edé-től. »Armadele«, angol regény Wilkie Collins-től. »Füst«, orosz regény Turgeneff Iván-tól. »Egy kegyencz története«, Vértesi Arnold-tól. »Az öreg Kállai bácsi«, Vértesi Arnold-tól. »Maligiére Bianca«, Mühlbach Luiza-tól stb.

Költemények:

Komócsy József-től, Dalmady György-től, Szász Károly-tól, Czuczor-tól stb. Történelmi czikkek, életrajzok, utazási és földrajzi czikkek.

1872. évi kötet tartalma.

Regények és novellák:

»Nickleby Miklós és családjának élete és viszontagságai«, Boz-Dickens-től. »Sas és galamb«, Balázs Sándor-tól. »A puskaporos zsidó«, Agai Adolftól. »Egy nemes szív büszkesége«, Lauka Gusztáv-tól. »Urambátyám«, Rodiczky Jenő-től. »Emmi első szerelme«, Wohl Janká-tól. »Ellenakna«, vig beszélek Lauka Gusztáv-tól. »Véres nyomok«, Vértesi Arnold-tól. »A fa, mely télen virágzik«, Wohl Stefánia-tól stb. stb.

Költemények:

»Romhányiból«, Gyulai Pál-tól. »Az utolsó lecke«, Benedek Aladár-tól. »Titkos vágy«, Benedek Aladár-tól. »Zsiga bácsi«, Komócsy József-től. »Harm és Habakuk«, Prém József-től. »A hastingsi csatátér«, Szász Károly-tól stb. stb.

1873. évi kötet tartalma.

Regények és beszélek:

»Az atyafiak«, Vértesi Arnold-tól. »A titkos társulatok történetéből«, Adler Ignác-tól. »Férj és nő«, Wilkie Collins-től. »Erdei«, Rodiczky Jenő-től. »A pique-dame«, Puskin Sándor-tól. »Utazás a föld körül 80 nap alatt«, Jules Verne-től. »Az apa«, Björnson Björnstjerne-től. »Az utolsó fejezet«, Halevi-től. »A horog fogott«, László Mihály-tól. »Az olasz tribunos«, Vértesi Arnold-tól. »Vérnyomok«, büntügyi történet Vacano Emil-től. »Rajzok a zsidó-életből«, Agai Adolftól. »Marek-a Muk«, Bret-Harte-től.

Költemények:

»Beteg vagyok egy ábránd beteg«, Kis József-től. »Az együttlét dalai«, Prém József-től. »Fejed lehajtv«, Csengei Gusztáv-tól. »Utolsó tanu«, Ábrányi Emil-től. »Nyugtató dal«, Benedek Aladár-tól. »Dal«, Komócsy József-től. »Philine dala«, Szász Károly-tól.

1 kötet ára 6 frt helyett csak 1 frt 20 kr.

BORSSZEM JANKÓ ALBUM

színes és más képek és szöveggel 1 kötet 2 frt helyett csak 30 krajczár.

Jutalom-képek, aczell-, kő-, fametszet és színyomatnak, mind művészies kiállításban.

NÉV	Rajzoló	Rajznm	Nagyság	Bolti ár	
				magas	széles
I. csoport.					
8 darab történelmi kép, tollrajz.					
12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19. sz.					
Bolti ár 16 frt, 1 frt 20 kr. leszállított ár helyett csak 1 forint.					
II. csoport.					
6 darab történelmi kép, aczell. és kőrajz.					
2, 3, 20, 23, 24, 25. sz.					
Bolti ár 25 frt, 2 frt 90 kr. leszállított ár helyett csak 2 frt 50 kr.					
III. csoport.					
5 darab genre- és különféle képek.					
27, 28, 29, 30, 33, 34. sz.					
Bolti ár 15 frt, 1 frt 20 kr. leszállított ár helyett csak 1 forint.					
IV. csoport.					
5 darab aczellmetszeti kép.					
35, 36, 37, 38, 40. sz.					
Bolti ár 24 frt, 1 frt 75 kr. leszállított ár helyett csak 1 frt 50 kr.					
V. csoport.					
3 darab híres Munkácsy-féle kép.					
42, 43, 44. sz.					
Bolti ár 12 frt, 2 frt 40 kr. leszállított ár helyett csak 2 frt 20 kr.					

Csomagolási, szétküldési és postabélyegdíj minden küldeményért (egy vagy több darab) összesen csak 10 kr.

Megrendeléseknél csak a csoport vagy a képek számait kérjük megjegyezni.

Kiadja és nyomtatja »Franklin-Társulat« magyar irodalmi intézet és könyvnyomda Budapest, (egyetem-utca 4-ik szám).

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: (egész évre - 12 frt, fél évre - 6 frt) Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: (egész évre - 8 frt, fél évre - 4 frt) Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: (egész évre - 6 frt, fél évre - 3 frt)

2. szám. — 1876.

Budapest, január 9.

XXIII. évfolyam.

KRUSPÉR ISTVÁN.

A Jelen időpontban, midőn hazánkban az eddig divott s törvényes mértékek helyét a méterrendszer foglalja el, épen alkalmoszerűnek találjuk, hogy olvasóinkat megismertessük azon nagyérdemű férfival, kinek a tanári s általában a tudományos pályán kivívott érdemei mellett, épen a méter-rendszernek ugy tudományos, mint gyakorlati meghonosítása körül hazánkban elsőrendű szerep jutott, s ki e szerepnek is ép oly sikerrel s oly érdemteljesen felelt meg, mint élete és működése minden egyéb elébe tűzött feladatainak.

Kruspér Istvánról szólunk, műgyetemenk egyik legkitünőbb tanáráról, a m. tud. akadémia rendes és munkás tagjáról, s hazánkban a matematikai és technikai tudományok egyik elsőrendű művelőjéről.

1870. tavaszán ugyanis, midőn a méter-mértékrendszer behozatala hazánkba a kormánykörökben már el volt határozva, a kormány Kruspér István és Szily Kálmán műgyetemi tanárokat küldötte ki Párisba, hogy a magyar akadémia birtokában levő platina méter-rudat (etalont) és kilogramot, — melyek ha nem családunk a gr. Batthyány-féle bicskei gyűjteménnyel kerültek az akadémia birtokába, — a Párisban levő francia eredetivel összehasonlítsák. Ez alkalommal Kruspér egy nem jelentéktelen hibát fedezett föl a francia etalonon, s figyelmeztette reá a párisi tudósokat, kik azt évek hosszu során sem vették észre.

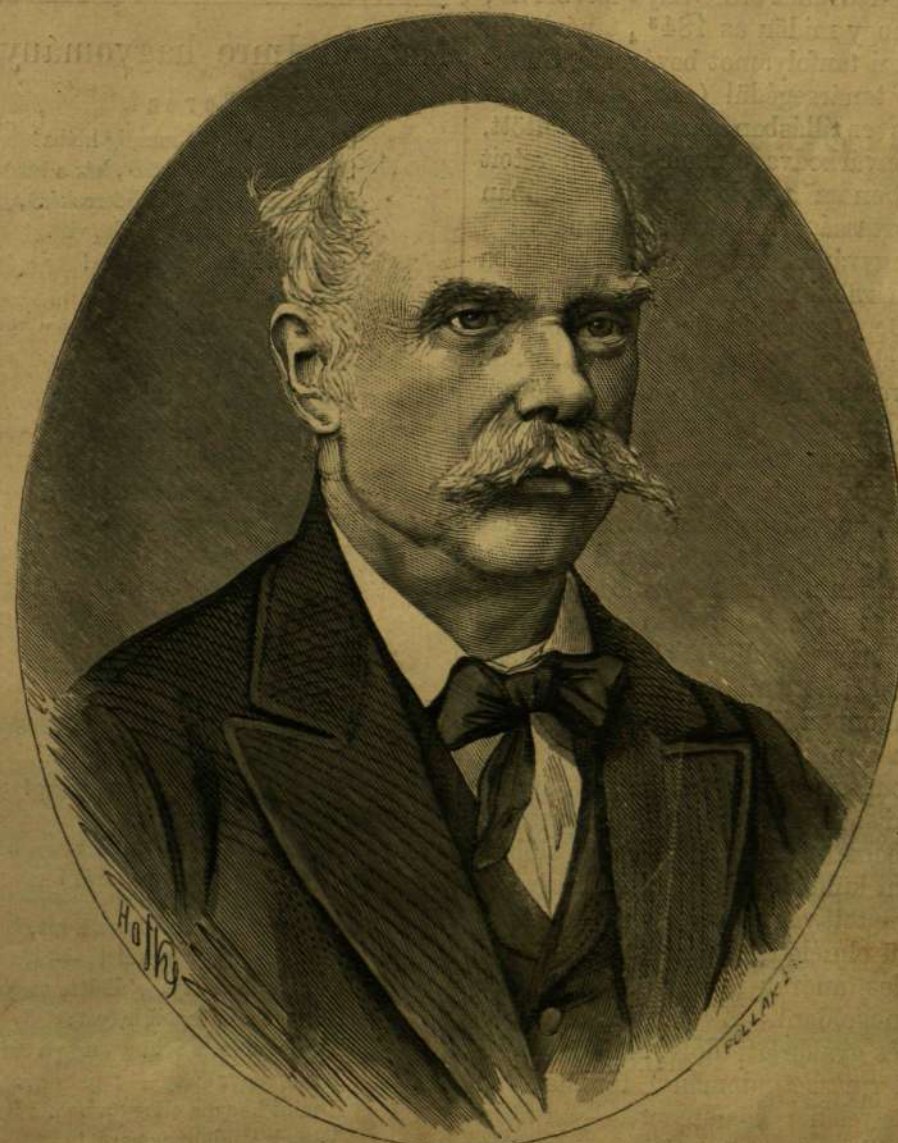
Ugyanazon év augusztus 8-kán nyílt meg a nemzetközi méter-konferencia, melyre a nevezett két tanár, a kormány megbízásából ismét Párisba utazott. A francia-poros háboru azonban épen akkor tört ki s az alig megnyílt konferencia, csak néhányelőleges értekezletet tarthatva, ismét szétoszlott. 1872-ben azonban újra megnyílt a nemzetközi értekezlet. Az összes tagok bizottságokra oszolva működtek, s egy ily bizottságnak Kruspér volt az alelnöke. Egyszersmind állandó nemzetközi méter-bizottság választottott 12 tagból, mely a jelen év elején volt megkezdendő működését. Kruspér ezen bizottságra történt szavazás alkalmával a 15-ik

helyre jutott s így a pöttagok között a harmadik helyet foglalta el; s minthogy Anglia és Hollandia ez állandó bizottságból kilépnek, a részokról választott három tag helyét a három első pöttag, s köztök Kruspér is, fogja elfoglalni.

Két izbeni párisi utjáról s ottani működéséről és eljárásairól Kruspér kimerítő jelentéseket tett mind a kormánynak, mind az akadémiának. E jelentései francia nyelvre is lefordítatván, azokról a francia tudósok is meleg elismeréssel nyilatkoztak.

1874. tavaszán a magyar kereskedelmi miniszter ismét Kruspért bizta meg a méterrendszer behozatalának előmunkálatai-

val és különösen a mértékhitelítés körüli teendőik rendszeresítésével. Kruspér e végből Bécsbe és Berlinbe utazott, a központi mértékhitelítő bizottság hivatalait megtekinteni s azok eljárásaival megismerkedni. Ottani tapasztalatai felhasználásával, miután több hazai kitünőséggel együtt részt vett a métermértéknek behozataláról szóló törvény szövegezésében, — ő dolgozta ki ahhoz a hitelítési körüli eljárást. Már ekkor a m. kir. központi mértékhitelítési bizottság megalakítatván, annak elnökévé, s a mértékhitelítő hivatal igazgatójává neveztetett ki. E hivatal, melynek műszaki személyzete összesen három egyén-

KRUSPÉR ISTVÁN.